АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 2'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.2>

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 3 від 18 лютого

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 26.02.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 2'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.2>

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 3 dated February 18, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 26.02.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет
Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України
Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет
Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту
Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії
Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»
Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»
Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка
Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету
Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка», Академік Академії економічних наук України
Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій
Чизевська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова
Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України
Василишчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції
Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології
Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС
Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України
Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова
Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України
Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)
Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.
Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovych, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University
Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine
Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University
Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia
Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman
Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit
Kryshopa Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman
Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"
Polakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»
Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko
Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University
Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine
Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology
Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balgimbekova Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.
Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine
Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs
Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police
Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy
Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine
Musin Kuat Saniazdandovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.
Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine
Skorzewska-Amberg Malgorzata, PhD, DSc, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)
Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine
Yarovyi Anatolii Oleksandrovych, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Managing editor: Popovetska-Demchenko Lesia Petrivna

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

Ю.М. КЛАПКІВ, В.С. СВІРСЬКИЙ. Проблеми функціонування ринку страхових послуг в умовах поширення COVID-19	5
О.Г. БРОВКОВА, Г.О. КОВАЛЬОВА. Структура фінансового менеджменту підприємства	10
О.О. БРИГІНЕЦЬ. Актуальні питання правового забезпечення податкової безпеки України	13
І.В. ОЗЕРСЬКИЙ. Використання спеціальних психологічних знань в умовах відшкодування моральної шкоди на прикладі скоєння дорожньо-транспортної пригоди	16
В.В. ГОЛОВАЧ, Т.А. ГОЛОВАЧ. Права оцінка шахрайства аудитором	19
Г.О. КОВАЛЬОВА, О.В. СТАНІСЛАВИК, О.М. КОВАЛЕНКО. Сутність та розрахунок фінансового потенціалу підприємства	23

ІСТОРІЯ АУДИТУ УКРАЇНИ

ГУЦАЙЛЮК З.В. Аудит в Україні: з чого все починалося?!?	27
--	----

ОГЛЯД

Огляд статті – БЛИТМАН Р. Битва державного сектору проти двох пандемій: COVID-19 та корупція у сфері державних закупівель	31
--	----

CONTENTS

Y.M. KLAPKIV, V.S. SVIRSKYI. Problems of functioning of the insurance services market in the conditions of COVID-19 distribution	5
O.H. BROVKOVA, H.O. KOVALOVA. The structure of the enterprise's financial management	10
O.O. BRYHINETS. Current issues of legal environment of tax security of Ukraine	13
I.V. OZERSKYI. The use of special psychological knowledge in compensation for non-pecuniary damage on the example of a traffic accident	16
V.V. HOLOVACH, T.A. HOLOVACH. Legal assessment of fraud by auditor	19
H.O. KOVALOVA, O.V. STANISLAVYK, O.M. KOVALENKO. Essence and calculation of financial potential of the enterprise	23

HISTORY OF AUDIT IN UKRAINE

HUTSAILIUK Z.V. Audit in Ukraine: where did it all begin?!?	27
--	----

REVIEW

Article Review – BLEETMAN R. The Public Sector Battle Against Two Pandemics: COVID-19 and Public Procurement Corruption	31
--	----

КЛАПКІВ

Юрій Михайлович
j.klapkiv@wunu.edu.ua д.е.н., доцент,
Західноукраїнський
національний університет

УДК 368.01:616–036.21

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ
СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ
ПОШИРЕННЯ COVID-19PROBLEMS OF FUNCTIONING OF THE
INSURANCE SERVICES MARKET IN THE
CONDITIONS OF COVID-19 DISTRIBUTION

СВІРСЬКИЙ

Володимир Степанович
v.svirskyi@wunu.edu.ua к.е.н., доцент,
Західноукраїнський національний
університетDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.1>**KLAPKIV Yuriy Mykhailovych** – Doctor of Economics, Associate Professor, West Ukrainian National University**SVIRSKYI Volodymyr Stepanovych** – PhD in Economics, Associate Professor, West Ukrainian National University

Статтю присвячено проблематиці функціонування ринку страхових послуг в умовах реалізації ризиків внаслідок коронакризи, що підтверджується даними стосовно динаміки збитковості страхових продуктів та відмов від виплати страхового відшкодування. Ідентифіковано параметри невизначеності якості страхових послуг, відстежено тренди функціонування, визначено загрози для сторін у виконанні страхової послуги. Це значно спростило методологію оцінювання якості під час «регресивного відбору». Обґрунтовано, що одним зі способів мінімізації морального ризику та регресивного відбору як страховиків, так і страхувальників в умовах поширення COVID-19, є масовість використання страхового захисту та порядність, яка притаманна високорозвиненому бізнесу.

* * *

In the center of contradictions and risks, as well as structural changes in the socio-economic system of the country due to the spread of COVID-19, the development of the insurance market will depend on its adaptation to environmental variability, ability to carry out permanent institutional and organizational transformation, optimization of business processes and introduction of innovative insurance products and services.

The purpose of the paper is to develop new approaches to substantiate the dominance of the insurance market in a pandemic conditions and to outline prospects for its progress.

The problems of functioning of the insurance services market in the conditions of realization of risks as a result of coronary crisis are considered, which is confirmed by the data on the dynamics of unprofitability of insurance products and refusals to pay insurance indemnity. The parameters of uncertainty of the quality of insurance services are identified, the trends of functioning are tracked, the threats for the parties during the performance of the insurance service are determined. This has greatly simplified the methodology for assessing quality in "regression selection". Losses from business interruptions caused by the spread of COVID-19 are not covered by standard insurance contracts. In addition, pandemics are an extreme type of risk. Insurers generally clearly prescribe a pandemic as an exception, therefore do not intend to cover them with insurance policies, which provides protection against business interruption and do not include a premium for them in the policy value, without forming reserves for their coverage. It is substantiated that one of the ways to minimize moral risk and regressive selection of both insurers and policyholders in the context of the spread of COVID-19 is the widespread use of insurance protection and decency, which is inherent in highly developed business. This is especially true for insurance services and financial products, which are difficult to assess directly at the time of purchase.

Ключові слова: страхові послуги, страхове покриття, регресивний відбір, моральний ризик, страхові виплати, COVID-19

Keywords: insurance, insurance coverage, regressive selection, moral hazard, insurance payments, COVID-19

ВСТУП

В осередку суперечностей і ризиків, а також структурних перетворень соціально-економічної системи країни внаслідок поширення COVID-19, розвиток ринку страхових послуг залежатиме від його адаптації до мінливості зовнішнього середовища, здатності до проведення перманентної інституційно-організаційної трансформації, оптимізації бізнес-процесів та впровадження інноваційних страхових продуктів і послуг.

Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад функціонування ринку страхових пос-

луг, страхової системи, інфраструктури й особливостей їхнього функціонування здійснили такі вчені: В. Базилевич, А. Залетов, М. Клапків, М. Мних, С. Осадець, В. Фурман, Я. Шумелда та ін. У деяких наукових працях проаналізовано проблеми запровадження та перспективи розвитку нових видів страхових продуктів і послуг (О. Козьменко, С. Козьменко, О. Кнейслер, К. Лискава, В. Тринчук), приділено увагу юридичним та управлінським аспектам функціонування ринку (С. Бичко, О. Білаш, В. Ідельсон, Т. Санговські), розробленню адаптаційних механізмів розвитку національного ринку страхових послуг, його

інтеграції у світовий страховий простір (К. Турбіна, В. Шевченко), розглянуто питання контролю й управління страховими ризиками (Д. Акерлоф, Л. Клапків, Дж. Стігліц, Х. Рудик, П. Янг), вдосконалення страхового посередництва (Т. Гварліані, Т. Лісовські, А. Ткаченко) тощо. Отже, проблематику функціонального призначення та розвитку ринку страхових послуг активно досліджують науковці, формуючи нові уявлення стосовно його ролі, місця та значення для економіки країни. Зважаючи на вагомий науковий внесок вищенаведених дослідників, варто зазначити, що досі малодослідженими є проблеми функціонування ринку страхових послуг в умовах поширення Covid-19.

МЕТОЮ статті є розроблення нових підходів до обґрунтування домінант функціонування ринку страхових послуг в умовах пандемії та окреслення перспектив поступу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науковою та методологічною базою для статті є наукові праці, монографії, матеріали фахових видань, ресурси Інтернет. Під час проведення досліджень використано методи аналізу та синтезу, системно-функціональний метод та метод компаративістики, за допомогою яких пояснено більшість сучасних тенденцій, явищ і процесів на ринку страхових послуг.

РЕЗУЛЬТАТИ

Формування конкурентоспроможного ринку страхових послуг в Україні, вимагає модернізації, дерегуляції та конвергенції стандартів надання послуг [1]. Зумовлено це, насамперед, впливом на формування ринку страхових послуг кризових деструктивних явищ, які спостерігаються як у соціально-економічному житті України, так і глобальної економіки, викликаних поширенням COVID-19. Розпочавшись у КНР наприкінці 2019 р., SARS-CoV-2 поширився у всьому світі. 11.03.2020 р. ВООЗ (World Health Organization (WHO)) оголосила пандемію SARS-CoV-2, який за станом на січень 2021 р. вразив понад 91 млн осіб у всьому світі [2]. У нових соціальних реаліях (порушення ланцюжків постачань та масової зупинки виробництва, скасування авто- та авіасполучень, обмеження й часткового закриття кордонів тощо) страховики зіткнулись зі зростаючим потоком претензій від приватних осіб і бізнесу, а відтак були змушені оперативно проводити зміни у політиці діяльності у зв'язку з поширенням COVID-19 (запровадження механізмів включення додаткового покриття ризиків від COVID-19). На ринку страхових послуг в Україні пропонується низка таких програм. Певні параметри найпопулярніших програм такого страхування подано у табл. 1.

Таблиця 1

Програми страхування на випадок COVID-19 на ринку страхових послуг в Україні

[узагальнено авторами на основі [3–11]]

Страховик	Назва страхової програми	Умови страхування		
		Термін дії договору	Страховий платіж	Страхова сума
СК Арсенал-страхування	ЗАХИСТ ВІД COVID-19	182 дні	від 190 грн	5-100 тис. грн
СК «Провідна»	СТОП.КОРОНАВІРУС	6 місяців	від 225 грн	до 50 тис. грн
СК Євроінс Страхування	Експрес ДМС + COVID-19	—	від 190 грн	50 тис. грн
Страхова група «Оберіг»	Stop-coronavirus	6 місяців	від 190 грн	50 тис. грн
СК «ARX»	АНТИВІРУС «ARX 2020»	3/6 місяців	від 400 грн	10-50 тис. грн
ПрАТ «СК «Універсальна»	Захист від COVID-19	3/6 місяців	від 300 грн	5-100 тис. грн
АТ «СК «ІНГО»	Короназахист+	6 місяців	від 400 грн	30-100 тис. грн
СК «Вусо»	Страхування в разі коронавірусу COVID-19	6 місяців	від 936 грн	70 тис. грн
СК «Альфа Страхування»	Страхування від коронавірусу	3/6 місяців	500/700 грн	50 тис. грн

Ситуація поширення COVID-19 суттєво загострила проблематику управління ризиками на ринку страхових послуг [12, 13]. Зовсім неочікувано проблема загострилась не у сфері договорів страхування життя чи медичного страхування, де, як і було прогнозовано, переважною більшість страхових і перестрахових компаній, адже через визнання факту пандемії відповідальність та фінансування лікування

взяли на себе держави. Основну проблематику викликала така доволі масова в розвинених країнах страхова послуга як страхування від «перерв у виробництві» (Business interruption insurance). Пропонована страхова послуга покриває можливі збитки від вимушеного припинення діяльності, що може статися внаслідок майнової шкоди, та за замовчуванням належить до майнового страхування. На практиці стра-

хове покриття перерв у виробництві є складовим елементом послуги страхування майна від усіх ризиків, пропонованої для юридичних осіб та малого бізнесу.

Попри те, що страхові договори різних компаній у багатьох країнах мають певні відмінності, система перестрахування вносить суттєві корективи на обмеження у сферу страхового захисту, яка і формує наповнення страхової послуги [14]. Класичним для даного страхового продукту є виключення відповідальності за дії спричиненні вірусами, запроваджене в у 2006 р. Причиною виключення було прогнозування, обумовлене спалахом тяжкого гострого респіраторного синдрому (англ. SARS) у 2002–2004 рр. Поширення цього захворювання було потрактовано як епідемія світового масштабу, яку спричинив невідомий до того в людській цивілізації коронавірус SARS-CoV. Спалах серед людей почався в окрузі Фошань, у Китаї, у листопаді 2002 р. На тяжкий гострий респіраторний синдром захворіло понад 8000 людей і померло 774 особи у всьому світі. Світовий страховий та перестраховий ринок оцінив можливі загрози. Відтак із 2006 р. страховики почали застосовувати виключення вірусів із такого виду страхової відповідальності.

Другим масовим виключенням із договорів майнового страхування від усіх ризиків, є ризик забруднення. Забруднювати ж можуть будь-які тверді, рідкі, газоподібні або термічні подразники або забруднювачі, включаючи дим, пара, сажа, пари, кислоти, луги, хімічні речовини та відходи. Останні включають матеріали, що підлягають переробці, реконструкції або рекультивції. Зазначимо, що окремо віруси не виносяться у перелік забруднювачів майна. Страхувальники (насамперед ресторани чи готелі) у своїх позовах також аргументують перерву в діяльності саме через забруднення майна, спричиненні поширенням коронавірусу.

Цей аспект виокремлює проблематику страхового полісу та страхового договору, ставлячи під сумнів страхову послугу як класичний договір. У разі надання страхового захисту класичне страхове покриття часто є універсальним та не підлягає суттєвим змінам з ініціативи покупця. Зі свого боку покупець не має можливості суттєво змінити умови пропонованого страхового договору, що ініціює питання відповідності вживання поняття «договір» у даних правовідносинах. Однак такі опції існують, лише варто відзначити, що кожне доповнення змінює не тільки покриття, але й вартість послуги [13].

Одна із засад, на яку спирається страхування у розвинених країнах, є «доктрина розумних очікувань». Хоч у різних країнах використовують її відмінні версії, найпопулярніша з них передбачає, що страхувальник повинен отримувати покриття, яке, на його думку, вважає придбаним, навіть якщо воно чітко не прописане правилами чи договором страхування. Доктрина розумних очікувань є похідною принципу правової визначеності. Він спрямований на те, щоб у випадках, коли фізична особа переконана, що досягне певного результату, якщо буде діяти відповідно до норм правової системи, забезпечити захист цих очікувань. Однак, доктрина розумних (законних) очікувань підлягає певним обмеженням. Перший із них – критерій

доцільності. Право захищає законні очікування лише розсудливих і обачних осіб. По-друге, на цей принцип можна посилається лише у випадку, коли очікування мають законний характер.

Система прецедентного права може виправдовувати створення та використання доктрини розумних очікувань за кількома ознаками. По-перше, страхувальникам потрібен захист від юридичної специфіки договору страхування. Вона суб'єктивно забезпечує перевагу страхової компанії, оскільки страхувальники переважно не беруть участі у розробленні стандартного полісу і, як правило, навіть самі страхові компанії мають обмежені можливості до змін страхового покриття чи виключень обумовлених стандартами, що діють на страховому та перестраховому ринку. Отже, страховий договір не завжди відповідає очікуванням клієнта стосовно покриття, яке він купує.

По-друге, державна суспільна політика, наприклад Сполучених Штатів Америки, підтримує використання доктрини розумних очікувань. Оскільки на нормативно-правовому рівні від споживачів вимагається придбання окремих, обов'язкових видів страхового захисту (наприклад, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів). Держава ж стимулює дистрибуції й інших видів страхування, зокрема страхування майнових ризиків, щоб уникнути фінансових катаклізмів у випадку катастрофічних збитків (наприклад, медичне страхування чи страхування майна). Страхування є необхідним елементом функціонування мережі соціального захисту з метою фінансового відшкодування сторонам, що зазнали збитків.

По-третє, органи нагляду затверджують правила страхування та надають ліцензії на окремі види страхової діяльності. На даному етапі їх діяльність повинна блокувати правила страхування, які є необґрунтованими, несправедливими чи неоднозначними або суперечать державній концепції розвитку галузі [15].

Водночас у даній проблемі чітко виокремлюється позиція страховиків. Збитки від перерви у діяльності через COVID-19 не покриваються, оскільки страхові поліси однозначно вимагають, щоб збитки були заподіяні фізичною втратою майна, охопленого страховим захистом. Це означає, що саме крадіжка або матеріальне фізичне пошкодження майна повинно спричинити переривання діяльності (бізнесу). Збитки від перерви у діяльності обумовлені поширенням коронавірусу COVID-19 не спричинені крадіжками або матеріальними фізичними збитками майну. Навпаки, збитки були викликані урядовими наказами, розпорядженнями, що призупиняють діяльність, щоб сповільнити поширення вірусу та зменшити кількість людей, які одночасно хворіють та помирають. Жодне майно фізично не було втрачено чи пошкоджено, щоб у результаті спричинило припинення діяльності, та може використовуватись і надалі, без зміни властивостей після відповідних рішень уряду окремої країни.

Отже, збитки через перерви у діяльності, викликані страхом перед хворобою чи смертю, не є результатом матеріальних, фізичних втрат чи пошкоджень. Як наслідок, збитки від перерв у діяльності (бізнесі), спричинені поширенням COVID-19, не покриваються стандартними договорами страхування. Окрім того,

пандемії є надзвичайним типом ризику, оскільки вони реалізуються на світовій шкалі. Отже, страховики переважно чітко прописують пандемію у виключення, відповідно не мають наміру покривати їх страховими полісами, що передбачає захист від перерви у діяльності й не включають премію за них у вартість полісу, відповідно не формуючи резерви на їх покриття. У разі настання катастрофічних ризиків це особливо важливо саме із позиції перестраховування [16].

Можна виокремити два аргументи стосовно негативу з позиції державної політики змушення страхових компаній до виплати страхового відшкодування, на підставі договорів страхування майна через перерву у діяльності, обумовленою пандемією. По-перше, оскільки страхові договори однозначно не покривають збитки від перерв у діяльності (бізнесі), судам потрібно буде ігнорувати чіткі виключення із договорів страхування, щоб розширити страхове покриття. Це порушило б державну політику, яка сприяє виконанню укладених договорів згідно з правами. Державна політика сприяє виконанню договорів через свободу вибору та забезпечення того, що права та обов'язки сторін передбачувані договором. По-друге, вимоги до страхових компаній із покриттям збитків, під які не сформовано страхові резерви, суперечать основним домінантам страхування та можуть негативно вплинути на фінансові результати страхової діяльності, ба навіть призвести до серії банкрутств на страховому ринку. Доктринальні принципи страхової справи треба зберегти, щоби допомогти із відшкодуванням збитків, спричинених реалізацією ризиків прописаних у договорах страхування. Водночас не слід очікувати, що ринок страхових послуг надаватиме фінансову безпеку людям та бізнесу у випадку пандемії, війни чи реалізації інших катастрофічних ризиків, відповідальність за прийняття чи реалізацію яких за замовчуванням покладається на держави. З концептуальної позиції було б негативною політикою дозволити масовим банкрутствам у галузі, особливо шляхом примушування страховиків до сплати страхового відшкодування за шкоду, не охоплену їхніми полісами [17].

В Україні ж рівень поширення даної страхової послуги занадто низький через суттєві ризики фінансової нестабільності. Вирішення подібних дисбалансів безпосередньо базується на світовій практиці розвинених країн. Підпорядкованість національному законодавству та органу регулювання створює дисонанс із менеджментом страхового ризику, що реалізується через необмежене кордонами перестраховування. Це формує наднаціональні фінансові продукти з універсальним страховим покриттям у межах національного законодавства окремих країн.

ВИСНОВКИ

Формування сучасного ринку страхових послуг відбувається під впливом кризових деструктивних явищ, які спостерігаються як у соціально-економічному житті України, так і глобальної економіки, викликаних поширенням COVID-19. За основний метод мінімізації морального ризику та регресивного відбору як страховиків, так і страхувальників рекомендовано прийняти масовість використання страхового

захисту та дотримання принципів порядності, яка притаманна високорозвиненому та культурному бізнесу. Це особливо актуально у страхових послугах та фінансових продуктах, які важко оцінити безпосередньо в момент їхнього придбання. Лише подібна еволюція вітчизняного ринку страхових послуг та страхової культури у населення, на нашу думку, дадуть змогу перейти на новий етап розвитку, закладаючи нові конструктивні доктринальні принципи страхової справи, потенціал розвитку яких десятиліттями розкривається у працях науковців та практиків, що займаються проблематикою страхування в Україні.

Список використаних джерел

1. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: THEY, 2020. 568 с.
2. COVID-19 Dashboard. The Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at JHU URL: <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>
3. Вебсайт «Арсенал-страхування». URL: <https://euroins.com.ua/uk/strahovij-vipadok/medichne-strahuvannja/>
4. Вебсайт СК «Провідна». URL: <https://client-portal.providna.com.ua/stop-corona>
5. Вебсайт СК «Свроінс Страхування». URL: <https://euroins.com.ua/uk/strahovij-vipadok/medichne-strahuvannja/>
6. Вебсайт Страхова група «Оберіг». URL: <https://www.oberig-sg.com/stop-coronavirus>
7. Вебсайт СК «ARX». URL: <https://arx.com.ua/produkty/antivirus-arx>
8. Вебсайт ПрАТ «СК «Універсальна». URL: <https://universalna.com/privatnim-klientam/osobiste-strahuvannya/virus/>
9. Вебсайт АТ «СК «ІНГО». URL: <https://online.ingo.ua/covid19>
10. Вебсайт СК «Вусо». URL: <https://covid19.vuso.ua/>
11. Вебсайт СК «Альфа Страхування». URL: <https://alfaic.ua/product/strahovanie-zdorovya/koronavirus>
12. Polinkevych O., Khovrak I., Trynchuk V., Klapkov Y., Volynets I. Business Risk Management in Times of Crises and Pandemics. Montenegrin Journal of Economics. 2020. № 17 (3), pp. 117–128.
13. Клапків Л., Клапків Ю., Свірський В. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління: монографія. Івано-Франківськ: KGMprint, 2020. 183 с.
14. Lisowski J., Łyskowa K. Idea związków wzajemności członkowskiej i funkcjonującej oferty reasekuracji w ubezpieczeniach dla branży wydobywczej w Polsce. Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance. 2016. Vol. 14. № 3/1. pp. 85–100.
15. Виговська В.В. Теоретико-методологічні засади та прагматика забезпечення безпеки страхового ринку України: монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 358 с.
16. Клапків Ю.М. Економічні детермінанти катастрофічних ризиків. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2013. Випуск 18. С.61–67.
17. Веб-сайт Zurich Group. URL: <https://www.zurich.com/en/investor-relations/results-and-reports>

References

1. Klavkov Yu.M. Insurance services market: conceptual principles, technical innovations and development prospects: monograph. Ternopil: TNEU, 2020. 568 p. (in Ukrainian).
2. COVID-19 Dashboard. The Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at JHU URL: <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

<https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

3. SK "Arsenal-strakhuvannia". URL: <https://euroins.com.ua/uk/strahovij-vipadok/medichne-strahuvannja/> (data zvernennia: 10.01.2021). (in Ukrainian).

4. SK "Providna". URL: <https://client-portal.providna.com.ua/stop-corona> (in Ukrainian).

5. SK "Yevroins Strakhuvannia". URL: <https://euroins.com.ua/uk/strahovij-vipadok/medichne-strahuvannja/> (in Ukrainian).

6. SK "Oberih". URL: <https://www.oberig-sg.com/stop-coronavirus> (in Ukrainian).

7. SK "ARX". URL: <https://arx.com.ua/produkty/antivirus-arx> (in Ukrainian).

8. PrAT SK "Universalna". URL: <https://universalna.com/privatnim-klientam/osobiste-strahuvannya/virus/> (in Ukrainian).

9. AT "SK "Ingo". URL: <https://online.ingo.ua/covid19> (in Ukrainian).

10. SK "Vuso". URL: <https://covid19.vuso.ua/> (in Ukrainian).

11. SK "Alfa Strakhuvannia". URL: <https://alfaic.ua/product/strahovanie-zdorovya/koronavirus> (in Ukrainian).

12. Polinkevych O., Khovrak I., Trynchuk V., Klapkiv Y., Volynets I. Business Risk Management in Times of Crises and Pandemics. *Montenegrin Journal of Economics*. 2020. № 17 (3), pp. 117–128.

13. Klapkiv L., Klapkiv Yu., Svirskyi V. Financial risks of insurance companies activity: theoretical foundations, modern realities and pragmatism of management: monograph. Ivano-Frankivsk: KGMprint, 2020. 183 s. (in Ukrainian).

14. Lisowski J., Łyskowa K. Idea związków wzajemności członkowskiej i funkcjonującej oferty reasekuracji w ubezpieczeniach dla branży wydobywczej w Polsce. *Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance*. 2016. Vol. 14. № 3/1. pp. 85–100.

15. Vyhovska V.V. Theoretical and methodological principles and pragmatics of ensuring the security of the insurance market of Ukraine: monograph. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo, 2016. 358 p. (in Ukrainian).

16. Klapkiv Yu.M. Economic determinants of catastrophic risks. *Ukrainian science: past, present, future*. 2013. Issue 18. pp.61–67. (in Ukrainian).

17. Zurich Group. URL: <https://www.zurich.com/en/investor-relations/results-and-reports>

БРОВКОВА
Олена Георгіївна
beobachter@i.ua

УДК 336.025

КОВАЛЬОВА
Ганна Олександрівна

СТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

THE STRUCTURE OF THE ENTERPRISE'S FINANCIAL MANAGEMENT

к.е.н., доцент кафедри,
Одеський національний
політехнічний університет

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.2>

студентка, Одеський
національний політехнічний
університет

BROVKOVA Olena Heorhiivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Polytechnic University

KOVALOVA Hanna Oleksandrivna – student, Odesa National Polytechnic University

У статті докладно розглядається структура фінансового менеджменту підприємства. Можливість виживання та ефективного розвитку підприємства в динамічних і часто несприятливих умовах зовнішнього середовища визначається тим, наскільки компетентні керівники в питаннях фінансового управління. Вміле управління трьома процесами – поточне функціонування, постійне вдосконалення, радикальний розвиток – визначає ефективність менеджменту підприємства. Фінансовий менеджмент є дуже значущим процесом будь-якого підприємства стосовно процесу руху капіталу. Розглянуто основні визначення та принципи використання підпроцесів фінансового менеджменту в управлінні сучасним підприємством, а також висвітлено взаємозв'язок даних підпроцесів у додатку до діяльності менеджера з фінансів.

* * *

The paper considers in detail the structure of financial management of the enterprise. The possibility of survival and effective development of the enterprise in dynamic and often unfavorable environmental conditions is determined by how competent managers are in matters of financial management. Skillful management of three processes – current operation, continuous improvement, radical development – determines the effectiveness of enterprise management. Financial management is a very important process of any enterprise in the process of capital movement. The paper considers the main definitions and principles of using financial management sub-processes in the management of a modern enterprise, as well as highlights the relationship of these sub-processes in the appendix to the activities of the financial manager. The principle of financial stability is characterized by such activities of the enterprise through which it could at any time, to settle their debts with their own or borrowed funds. Making a profit (the most key measure of financial efficiency of the enterprise) – getting a positive difference between the total income of the enterprise and its costs (in monetary terms). The scientific prerequisite for financial management is a fairly high level of development of economics. The activity of any enterprise is not possible without the management of facilities or processes (personnel management, operations management, etc.). Thus, any enterprise can be represented in the form of two subsystems – managed and control.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, система управління, структура, підпроцеси, підприємство

Keywords: financial management, management system, structure, sub-processes, enterprise

ВСТУП

Діяльність будь-якого господарюючого підприємства неможлива без використання умінь і навичок організації фінансового менеджменту.

Відповідно до чинного законодавства будь-яке комерційне підприємство створюється з метою отримання прибутку. Але отримання прибутку не може бути можливим без грамотного управління підприємством. Фінансовий менеджмент – це незамінний інструмент для підвищення прибутковості й мінімізації ризиків неплатоспроможності. Управління стратегічним розвитком підприємства має бути ефективним, оскільки від цього насамперед залежить конкурентоспроможність підприємства та можливість максимізації прибутку.

МЕТА статті – визначення та детальний розгляд особливостей структури фінансового менеджменту підприємства, а також розгляд інструментів і методів стратегічного управління, оскільки ефективний розвиток підприємств визначається саме тим, наскільки керівники володіють цими інструментами. Можливість виживання та ефективного розвитку підприємства у динамічних і часто несприятливих умовах залежить насамперед від вибору ефективної стратегії.

У проведенні досліджень використовувались різ-

номанітні аналітичні **МЕТОДИ**, а саме: теоретичного аналізу, вивчення матеріалів наукових і періодичних видань із проблеми, документального аналізу, опитування експертів, спостереження. Ці методи дозволяють визначити та детально розглянути особливості структури фінансового менеджменту підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як наука фінансовий менеджмент являє собою зведення знань з ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства. Видатним німецьким економістом Г. Шмаленом було виділено три «наріжні камені» управління підприємством: економічність, фінансова стійкість, прибуток. Принцип економічності вимагає обов'язкового виконання двох принципів – принципу мінімізації (досягнення певного результату за найменших витрат) і принципу максимізації (досягнення найбільшого результату в умовах заданого обсягу витрат).

Принцип фінансової стійкості характеризується такою діяльністю підприємства, за допомогою якої воно могло б у будь-який момент часу провести розрахунки за своїми боргами власними чи позиковими коштами. Отримання прибутку (ключовий захід фінансової ефективності роботи підприємства) – отримання позитивної різниці між сумарними доходами

підприємства та її витратами (у грошовому вираженні).

Науковою передумовою фінансового менеджменту є досить високий рівень розвитку економічної науки. Діяльність будь-якого підприємства неможлива без управління об'єктами або процесами (управління персоналом, управління операціями тощо).

Отже, будь-яке підприємство можна представити у вигляді двох підсистем – керована й керуюча. Керувана система складається з об'єктів (менеджмент персоналу, операційний менеджмент тощо), а керуюча підсистема включає відповідні цим об'єктам процеси (види менеджменту).

Далі докладніше розглянемо фінансовий менеджмент. Фінансовий механізм являє собою систему функціонування фінансових важелів, що виражаються в організації, плануванні і стимулюванні використання фінансових ресурсів. У структуру фінансового механізму входять п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи та важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Фінансовий менеджмент – це вид професійної діяльності, спрямований на управління фінансово-господарською діяльністю підприємства на основі сучасних методів [5].

Основною метою фінансового менеджменту є знаходження оптимального співвідношення між короткостроковими й довгостроковими цілями розвитку підприємства і прийнятими рішеннями в стратегічному й тактичному плані.

Але чи можливо добитися успішної діяльності підприємства без кваліфікованого персоналу, без грамотних фахівців, без підготовлених менеджерів? Скоріше за все, – ні. Тож сьогодні як ніколи гостро стоїть питання про необхідність на будь-якому підприємстві фахівців або менеджерів, які б володіли навичками коригування системи управління підприємством. Фінансовий менеджмент – дуже складний механізм, злагоджена робота багатьох процесів управління й підпроцесів. Система фінансового менеджменту включає велику кількість підпроцесів, тож далі розглянемо докладніше деякі з них [6, 8].

Управління ціноутворенням – це один із найбільш трудомістких процесів. Обґрунтовано це насамперед тим, що, перш ніж вивести той чи інший товар на ринок, необхідно провести тривалий процес дослідження позиціонування даного товару на ринку, яке зі свого боку дозволяє визначити початкову ціну, з якою підприємство вийде на ринок. У процесі ціноутворення виробниками або продавцями обирається певна частка ринку, встановлюються рівень продажів, що необхідні для досягнення цілей підприємства, пов'язаних із прибутком і виражених у кінцевому результаті у грошовому еквіваленті [1].

Даний процес може неодноразово піддаватися коригуванню. Причинами коригувань можуть стати загальний стан економіки, конкретні умови на ринку реалізації, конкурентна боротьба, фінансовий стан підприємства тощо [2].

Управління грошовими активами й пасивами – це процес, у ході якого підприємство визначається з потребами у грошових коштах, які необхідні для здійснення поточної діяльності, для забезпечення інноваційних програм або пілотних (експериментальних)

проектів. У фінансовому обліку кошти, якими володіє підприємство, називають активами. Залежно від виду і від участі активів у життєвому циклі підприємства, вони класифікуються за складом і розміщенням. За складом активи підприємства поділяються на оборотні та необоротні активи.

Оборотні активи – це кошти, що знаходяться у поточному процесі кругообігу коштів і переходять зі сфери виробництва у сферу обігу. Необоротні активи – це дорогі засоби праці, які використовуються не в одному, а декількох виробничих циклах, а також мають тривалий термін використання (більше одного року). До них відносяться основні засоби та нематеріальні активи.

За аналогією з активами джерела утворення активів називають пасивами. Активи можуть бути власними й позиковими. До власних джерел утворення господарських засобів відносяться всі види капіталу, прибутки й резерви.

Позикові або, як їх ще називають, залучені джерела господарських засобів – це насамперед короткострокові й довгострокові кредити, надані підприємству банками, або позики, отримані від юридичних осіб, а також зобов'язання підприємства перед іншими підприємствами або фізичними особами, наприклад перед постачальниками, бюджетом, працівниками підприємства тощо.

Управління оборотним капіталом – це процес визначення обсягу фінансових коштів на поточні запаси з метою їх мінімізації без шкоди для операційної діяльності.

Управління дебіторською заборгованістю – це діяльність з оцінки поточного стану боргів і можливостей дебіторів для їх погашення, а також вироблення й реалізація заходів відносно її зменшення.

Дебіторська заборгованість являє собою суму боргів, належних підприємству від юридичних або фізичних осіб у результаті господарських відносин між ними, або, інакше кажучи, вилучення коштів з обороту підприємства і використання їх іншими підприємствами або фізичними особами.

Дебіторська заборгованість одна з найважливіших складових оборотного капіталу. Метою управління дебіторською заборгованістю буде прийняття для реалізації найбільш ефективних економічних рішень у поточній діяльності підприємства. Одним із найважливіших етапів управління дебіторською заборгованістю є визначення методу управління дебіторською заборгованістю.

І вже залежно від обраної моделі управління виробляти певні кроки до її стягнення або відмови від стягнення (в цілях доцільності). Так само відповідно до обраної моделі проводиться і вибір методів розрахунків.

Самим зручними вигідними методами є розрахунок грошовими коштами й розрахунок цінними паперами. У разі відсутності даних варіантів розрахунків застосовується використання залікових схем, договору цесії, бартерні угоди, розрахунок дисконтними векселями тощо.

Управління кредиторською заборгованістю – це процес оцінювання стану боргів підприємства кредиторам, вироблення і здійснення заходів для їх скорочення або реструктуризації.

Для грамотного управління кредиторською заборгованістю (КЗ) на підприємстві передусім повинна бути обрана оптимальна структура управління заборгованістю, а саме:

- 1) прийняття бюджету КЗ;
- 2) розроблення системи показників (кількісна та якісна оцінка розрахунків із кредиторами);
- 3) прийняття обраних показників за планові коефіцієнти, тобто обов'язкові для виконання.

З метою забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості фінансовим менеджером необхідно більш ретельно й уважно підходить до розрахунків і вибору стратегій у питаннях залучення та використання позикового капіталу.

Не менш важливим у розробленні політики стосовно використання кредитних ресурсів є визначення тактичних варіантів залучення позикових коштів. Такими варіантами можуть стати інвестиційні кошти (збільшення статутного капіталу або спільне виробництво), банківські або фінансові кредити, товарні кредити, власні «економічні переваги» [6].

Управління грошовими потоками – це діяльність із пересування грошових коштів від одного підприємства до іншого через банківську систему відповідно до норм фінансової діяльності.

Управління основними фондами – це процес управління грошовими коштами на придбання, підтримку й ліквідацію основних фондів (землі, будівель, устаткування тощо) з метою оптимізації їх наявності для підтримки операційної діяльності [5].

Управління інвестиціями – це процес зведення разом тих, хто пропонує гроші (що мають тимчасово вільні кошти), з тими, хто пред'являє попит (відчувають потребу в них). Обидві сторони зазвичай зустрічаються у фінансових інститутах або на фінансовому ринку [6]. Іноді, зокрема у разі угод із майновими цінностями (наприклад, з нерухомістю), продавець та покупець вступають в угоду напівпрямую.

Управління цінними паперами – це діяльність з управління фінансовими інструментами індивідуальних інвесторів і юридичних осіб, зокрема акціями, векселями, опціонами, товарними і фінансовими ф'ючерсами.

Управління фінансовими ризиками. Під ризиком розуміється можлива небезпека втрат, що впливає з кон'юнктури ринку й діяльності інших підприємств і фінансових інститутів. Ризиком у фінансовій діяльності потрібно управляти, тобто використовувати різні методи, що дозволяють спрогнозувати несприятливі події і вживати заходів щодо зниження ступеня ризику [6].

Управління страхуванням – це процес розроблення рішень і їх реалізація стосовно захисту майна та грошових коштів від впливу різних ринкових чинників (втрат, коливання валюти).

Управління фінансовим аудитом – це процес дослідження оцінки поточного фінансового стану підприємства за основними економічними показниками, а також динаміки зміни цих показників за певні проміжки часу.

Управління фінансовою звітністю – це процес подання узагальненої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства, а також зміни в її фінансовому становищі за звітний період у зручній формі для прийняття управлінських рішень.

У рамках фінансового менеджменту також приймаються рішення відносно забезпечення найбільш ефективного руху фінансових ресурсів між підприємством і джерелами його фінансування як зовнішніми, так і внутрішніми. Тому управління потоком фінансових ресурсів, виражених у грошових коштах, є головним питанням у фінансовому менеджменті.

Діяльність фінансового менеджера може бути структурована, а отже: загальний фінансовий аналіз та планування; забезпечення підприємства фінансовими ресурсами (управління капіталом); розподіл фінансових ресурсів (інвестиційна політика та управління активами).

Логіка виділення таких областей діяльності фінансового менеджера тісно пов'язана зі структурою балансу як основної звітної форми, що відбиває майнове і фінансове становище підприємства.

У наш час у фінансовому менеджменті одним із важливих завдань постає максимізація цінності компанії (ринкової вартості підприємства), яка аж ніяк не дорівнює вартості майна даного підприємства.

ВИСНОВКИ

У висновку слід зазначити, що діяльність будь-якого господарюючого підприємства неможлива без використання умінь і навичок організації фінансового менеджменту. Фінансовий менеджмент одночасно є мистецтвом, вищим пілотажем управління фінансами підприємства і значною мірою залежить від кваліфікаційного рівня фінансових спеціалістів, їх умінь знайти й економічно обґрунтувати альтернативні варіанти розвитку подій та вибрати найефективніші фінансові методи й технологічні схеми фінансових операцій.

Список використаних джерел

1. Афоничкин А.И., Андрищенко И.В. Управление финансами корпораций. *Финансы и кредит*. 2005. № 36. С. 15–19.
2. Основы финансового менеджмента / А.И. Афоничкин, Л.И. Журова, Д.Г. Михаленко. Тольятти: Волжский ун-т им. В.Н. Татищева, 2011. 596 с.
3. Блінова Е.А. Інвестиційний менеджмент у реальному секторі економіки. Київ: КПІ, 2016. 92 с.
4. Герасимов Б.Н. О моделировании технологии совершенствования корпоративного управления компанией. *Менеджмент и бизнес-администрирование*. 2007. № 2. С. 90–95.
5. Герасимов Б.Н., Герасимов К.Б. Производственный менеджмент: теория, методология, практика. Самара: Изд-во МИР, 2014. 344 с.
6. Финансовый менеджмент/ под ред. Е.И. Шохина. М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. 408 с.

References

1. Afonichkin A.I., Andriushchenko I.V. Corporate finance management *Finance and credit*. 2019. № 3. pp. 15–19. (in Russian).
2. Fundamentals of financial management / A.I. Afonichkin, L.I. Zhurova, D.H. Mykhalenko. Tolyatti: V.N. Tatishchev Volga University, 2011. 596 p. (in Russian).
3. Blinova E.A. Investment management in the real sector of the economy. Kyiv: KPI, 2016. 92 p. (in Ukrainian).
4. Gerasimov B.N. On modeling the technology of improving corporate governance of the company. *Management and business administration*. 2007. № 2. pp. 96–95. (in Russian).
5. Gerasimov B.N., Gerasimov K.B. Production management: theory, methodology, practice. Samara: World, 2014. 344 p. (in Russian).
6. Financial Management / ed. Ye.I. Shohin. Moscow: ID FBK-PRESS, 2002. 468 p. (in Russian).

БРИГІНЕЦЬ

Олександр Олексійович
BriginetsO@meta.ua

УДК 351.72:347.73(477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

CURRENT ISSUES OF LEGAL ENVIRONMENT OF TAX SECURITY OF UKRAINE

д.ю.н., доцент, професор кафедри,
Хмельницький університет
управління та права імені Леоніда
Юзькова

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.3>

BRYHINETS Olexandr Oleksiiovych – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

У статті наголошується на тому, що для ефективного забезпечення фінансової безпеки громадян України вкрай важливим є досягнення належного рівня податкової безпеки держави, як базового структурного елементу фінансової безпеки держави. Визначено загрози, що впливають на сучасний стан вітчизняної податкової безпеки держави. Досліджено низку нормативно-правових актів, якими регулюється забезпечення податкової безпеки України. Визначено комплекс дій, що є оптимальним для підвищення рівня податкової безпеки України.

* * *

The paper notes that in order to effectively ensure financial the safety of citizens of Ukraine is extremely important to achieve an appropriate level of tax security of the state as a basic structural element of financial state security. Identified threats affecting the current state the domestic tax security of the state. A number of regulatory and legal acts regulating the provision of tax security in Ukraine. A set of actions has been determined that is optimal for increasing the level of tax security of Ukraine. Politics should become the basis of state tax security ensuring the safety of domestic producers, because they are the most payers of taxes and fees, guarantors of a developed economic system, a source of employment in a market economy. Many problems getting in the way the study of tax security is explained by the fact that «tax security state» as a term is practically not regulated in the legislation of our state, its specifics and the composition of threats that can cause him significant harm. The vast majority of domestic and foreign scientists, considering issues of tax security, focus on micro-level, namely on the tax security of enterprises. While this the problem requires in-depth development and a systematic approach to determining the concept of «tax security» is precisely at the macro level of the study of the tax state security. To ensure the proper level of tax security it is necessary to determine its current state, the main components and factors of influence, examining the features of the functioning of the domestic tax system. It was noted that the future cooperation of the State Tax Service of Ukraine and Bureau of Economic Security will help eliminate duplication of functions law enforcement and reducing unnecessary and unjustified pressure on taxpayers, and will also help improve efficiency investigation of economic crimes and improve Ukrainian investment attractiveness.

Ключові слова: податкова безпека держави, фінансова безпека держави, безпека

Keywords: tax security of the state, financial security of the state, security

ВСТУП

Зважаючи на те, що фінансовою основою існування держави як інституту є передусім надходження від податків і зборів до державного бюджету, стає цілком очевидною зацікавленість держави у забезпеченні стабільного та якісного функціонування вітчизняної податкової системи. Для ефективного забезпечення фінансової безпеки громадян України вкрай важливим є досягнення належного рівня податкової безпеки держави, як базового структурного елементу фінансової безпеки держави.

МЕТА статті – визначити роль та місце податкової безпеки держави у забезпеченні фінансової безпеки держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і закордонних вчених, а також на матеріалах періодич-

них видань, статистичних збірниках. Під час проведення дослідження використовувалися методи аналізу й синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Забезпечуючи фінансову безпеку держави, важливо насамперед звернути увагу на дохідну частину таких процесів. Саме політика держави у забезпеченні цієї безпеки і відрізняє один тип держави від іншої. Досить важливим є правильне визначення загроз, що впливають на сучасний стан вітчизняної податкової безпеки держави. До основних із них можна віднести:

1. Вплив епідемічної ситуації в Україні та світі на державотворчі та бізнес процеси. Особливо цей фактор став небезпечним у 2020 р. Маємо надію, що ситуація значно покращиться.

2. Часта зміна юридичних норм у сфері бюджету та податкової справи, а також неоднозначність їх тлу-

мачення. Дійсно, у нашій державі досить часто змінюється бюджетне й податкове законодавство. Також існує значна суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах правовідносин, що створює передумови для можливого «лавірування» суб'єктів правовідносин в економіці між нормативно-правовими актами.

3. Нестабільність політико-економічної ситуації у державі, адже досить важко переконати інвесторів вкладати кошти у перетворення в державі, в якій проходять військові дії.

4. Зниження продуктивності роботи господарюючих суб'єктів, адже через нестабільність політико-економічної ситуації у державі значна частина промислових зв'язків втрачається, а нові ще не функціонують повною мірою. Особливо цей фактор став небезпечним у 2020 р.

5. Зростання рівня інфляційних процесів, що вже декілька років поспіль перевищують прогнозовані показники.

6. Недостатня ефективність функціонування податкової системи, зниження господарюючими суб'єктами податкової бази та ухилення від сплати податків.

7. Масштабний рівень тінізації економічних процесів. В економічно розвинених державах обсяги тіньового сектору економіки зазвичай не перевищують 10 % валового внутрішнього продукту (ВВП). За розмірів тіньового сектору в 30 % від ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у державі глибокоструктурованої системи тіньових економічних відносин. Серед сусідніх держав за масштабами тіньового сектору економіки Україна займає одне з перших місць [1]. Усе вищезгадане у підсумку призводить до значних бюджетних втрат.

8. Існування можливості незаконної оптимізації оподаткування.

9. Проблеми моніторингу офшорного бізнесу, відсутність належної компетенції податкових органів і необхідність збільшення відповідальності цих органів перед суб'єктами підприємницької діяльності, наявність проблем фінансового моніторингу у банківській сфері.

10. Відсутність моніторингу угод, спрямованих на завідомо незаконні цілі й виведення капіталу за кордон, фіктивні фінансові операції, ухилення від сплати податкових та митних платежів.

11. Значна завищеність ставок податків, хоч у багатьох державах-членах Європейського Союзу ставки ще вищі.

12. Досить складний і запутаний механізм адміністрування податків, а також недовіра організаційно-інституціональних механізмів управління та антикорупційного законодавства. Також небезпечним є значна бюрократизація державного апарату та складність погодження ним дозвільної документації. Складність боротьби з цими явищами полягає у реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, які мають певні владні повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх протиправної діяльності, а також неготовності правоохоронних органів боротися з цим [2].

Звичайно ж комплекс завдань, що стоїть на заваді

побудови ефективної податкової безпеки нашої держави не є вичерпним, але подолання, або істотне зменшення, навіть, вищезгаданих явищ у суспільстві дасть змогу залучити неймовірно великі кошти для покращення життєдіяльності українського народу.

Зазначимо, що сучасне положення нашої держави є унікальним, тому, що в її існуванні доволі велику роль відіграють відповідні негативні фактори впливу. У сукупності вони призводять до того, що досить складно реалізувати в Україні позитивні перетворення, які напрацьовані у більш розвинених державах. Не потрібно забувати, що основою податкової безпеки держави має бути необхідність розгляду всіх політичних питань через призму національних економічних інтересів. Саме тому пріоритетною є політика забезпечення безпеки вітчизняних товаровиробників, адже вони є найбільшими платниками податків та зборів, гарантами розвинутої економічної системи, джерелом зайнятості в ринковій економіці.

Посилити боротьбу за забезпечення податкової безпеки нашої держави могли б відповідні законодавчі ініціативи. Але на найвищому законодавчому рівні у Конституції України закріплене положення у ст. 67 про те, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку й розмірах, встановлених законом [3]. Тим сам говориться про створення податкової політики, яка являє собою діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Вказана діяльність повинна мати правове закріплення та врегулювання, що базується на дієвій нормативно-правовій базі. Виникає питання і про належну захищеність інтересів податкових відносин, що й розуміє під собою податкова безпека держави.

Не дає нам роз'яснення стосовно терміну «податкова безпека» й Податковий кодекс України [4], що є основоположним та базовим джерелом, яке забезпечує функціонування механізму податкової безпеки держави. Розв'язання проблеми вбачаємо у внесенні змін до ст. 14 Податкового кодексу України, додавши таке поняття, як «податкова безпека держави». Пропонуємо під податковою безпекою держави розуміти належний стан забезпеченості держави податковими надходженнями, достатніми для виконання нею власних функцій, який дозволяє максимізувати масштаб податкових надходжень до державного бюджету та бюджетів інших рівнів за мінімального навантаження на платників податків. Ефективна податкова політика повинна розумно поєднувати інтереси держави (насамперед для наповнення бюджетів усіх рівнів) та інтереси платників податків.

Досить багато дисбалансів у державній діяльності пов'язані з високими ризиками та загрозами у податковій системі. У науковій літературі переважають дослідження проблем національної та фінансової безпеки, водночас досить мало уваги приділяється дослідженню такого поняття, як «податкова безпека держави», сутність якої практично не визначено, до кінця не зрозумілі її специфіка та склад загроз, що можуть завдати їй істотної шкоди. Переважна більшість вітчизняних та закордонних науковців, розглядаючи питання податкової безпеки, акцентують на мікро-

рівень, а саме на податкову безпеку підприємств. Тоді як задана проблема вимагає поглибленого розроблення та системного підходу до визначення поняття «податкової безпеки» саме на макрорівні, тобто вивчення податкової безпеки держави. Для забезпечення належного рівня податкової безпеки необхідно визначити сучасний її стан, основні складові та фактори впливу, дослідивши особливості функціонування вітчизняної податкової системи. Визначення терміну «податкова безпека держави» не знайшло свого відображення і в Методичних рекомендаціях до розрахунку рівня економічної безпеки України [5], що призводить до виникнення низки питань та неузгодженостей.

Оскільки податкова безпека держави визначається ефективністю податкової діяльності держави, яка має оптимально поєднувати податкові інтереси держави, індивідуальні та корпоративні інтереси платників податків, то з позицій податкової достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним.

Саме на досягнення позитивного результату направлена Концепція реформування податкової системи України [6], яка введена в дію Кабінетом Міністрів України. Вона має на меті впровадження кардинально нового механізму податкового адміністрування, тобто пропонується оптимізація кількості податків. У запропонованій Концепції представлено також декілька моделей реформування податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування. На нашу думку, концепція є досить цікавою і змістовною, але виникають значні системні проблеми з впровадженням окремих її елементів. Також ще не створено чіткого механізму міжвідомчої координації у вирішенні поставлених завдань.

Реалізація відповідного механізму буде покладена на реорганізовану у 2019 р. Державну податкову службу України, яка займається забезпеченням реалізації державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на неї. Допомогати їй працювати буде новостворений орган – Бюро економічної безпеки, яке має займатись розслідуванням ухилення від сплати податків, а також злочинами, пов'язаними з економікою та фінансами. У Бюро працюватимуть детективи, які не лише збиратимуть аналітичну інформацію про економічні злочини, але й вестимуть оперативно-розшукову діяльність на рівні з іншими силовими структурами.

Маємо надію, що впровадження норм Закону про створення Бюро економічної безпеки та ефективна співпраця цих органів сприятиме усуненню дублювання функцій правоохоронних органів та зменшенню непотрібного та невиннованого тиску на платників податків, а також сприятиме підвищенню ефективності розслідування економічних злочинів та покращить інвестиційну привабливість України.

ВИСНОВКИ

На сьогодні система нормативно-правового забезпечення податкової безпеки України є певним спором сформованою, проте діючі законодавчі акти не задіяні у конкретному механізмі забезпечення податкової безпеки нашої держави, зокрема у чинних стратегіях або програмах соціально-економічного розвитку держави відсутня інформація з результатів їх виконання.

На наш погляд, оптимальним є комплекс дій, який одночасно спрямований на: вдосконалення системи оподаткування та зменшення податкового тиску; посилення контролю держави за фінансовими та товарними потоками суб'єктів господарської діяльності; зменшення кількості необґрунтованих пілг з оподаткування; посилення адміністративної, фінансової та кримінальної відповідальності за несплату податків; ефективним може стати й адміністрування тіншових доходів з одночасним покращенням умов оподаткування.

Список використаних джерел

1. Тіншова економіка в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>.
2. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпін: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text>.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства розвитку України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
6. Концепція реформування податкової системи України: Наказ КМ України від 19 лютого 2007 р. № 56-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/67791473>.

References

1. The shadow economy in Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini> (in Ukrainian).
2. Bryhinets O.O. Legal regulation of financial security of Ukraine: monograph. Irpin: University of the SFS of Ukraine, 2016. 362 p. (in Ukrainian).
3. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k / 96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (in Ukrainian).
4. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (in Ukrainian).
5. On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development of Ukraine dated 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (in Ukrainian).
6. The concept of reforming the tax system of Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 19, 2007 № 56-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/67791473> (in Ukrainian).

ОЗЕРСКИЙІгор Володимирович
ozerskuy-i-v@ukr.net

УДК 347.962.2

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ В УМОВАХ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ НА ПРИКЛАДІ СКОЄННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

THE USE OF SPECIAL PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE IN COMPENSATION FOR NON-PECUNIARY DAMAGE ON THE EXAMPLE OF A TRAFFIC ACCIDENT

д.ю.н., професор,
Чорноморський національний
університет імені Петра
Могили

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.4>

OZERSKYI Ihor Volodymyrovych – Doctor of Law, Professor, Petro Mohyla Black Sea National University

У статті висвітлено теоретико-прикладний зміст дослідження висновків спеціалістів-психологів чи експертів у галузі права з питань визначення рівня спричинення моральної шкоди фізичній особі та заявлення позову про її відшкодування. Окремо зосереджується увага на врахуванні цивільним судочинством європейських стандартів розуміння спричиненого психофізіологічного травмування особи як основного чинника в задоволенні позовних вимог щодо відшкодування моральної шкоди.

* * *

The theoretical and practical questions of compensation for moral damage in civil legal proceedings on the basis of studying materials of court cases of national courts and analysis of judgments of the European Court of Human Rights are researched. In the context of the above, an author's approach in applying the norms of civil procedural legislation to optimize the mechanism of compensation for moral damage is proposed. The author stresses the need for the court to take into consideration the conclusions of psychologists or experts in the field of law on determining the level of moral harm to a person who is consistent with the principle of fair trial. As for the advice provision (conclusion, excerpt from a protocol etc.) of a psychologist to the evidence status in a civil case, there are important arguments in favor of this that laid in the relevant procedural law by the legislator. The legislator in Part 1 of Art. 76 (name – "Evidence") of the CPC of Ukraine has written that evidences are any data on the basis of which the court establishes the presence or absence of circumstances (facts) which are substantiating the demands and objections of the participants of the case, and other circumstances that are relevant for the resolution of the case. In this case, the plaintiff should give the court a conclusion of the individual psychological consultation or extraction from the protocol of such psychological examination, which will determine the degree of moral hazard and the statement (definition) of its size in cash equivalent. Such a conclusion should preferably be filed together with a statement of claim or separately by way of a statement of claim under Art. 83 of the CPC of Ukraine about admission as evidence of causing non-pecuniary damage to materials of the case «extraction of the protocol of the individual psychological. We believe that the mechanism for providing compensation for moral harm to a person in the course of civil proceedings should take place, in addition to the conclusion of a specialist (expert) – a psychologist and other circumstances determined by the Law, also taking into account the amount of salary established by the legislation at the moment of consideration of the case by the court for each month of stay of the plaintiff in a state dispute (conflict) with the defendant.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, моральна шкода, суд, психологічні знання, експертиза, формула, розмір шкоди

Keywords: European Court of Human Rights, moral damage, court, psychological knowledge, expertise (examination), formula, the amount of damage

ВСТУП

Право на відшкодування спричинених дорожньо-транспортною пригодою (ДТП) збитків реалізується шляхом подання потерпілою особою позову безпосередньо на винну у ДТП особу або на страхову компанію. Такі висновки зроблені Верховним Судом (ВС) у Постанові № 754/1114/15-ц від 14 лютого 2018 р. та ВП ВС у Постанові № 14–176 цс 18 від 04 липня 2018 р. У цій статті нами для прикладу обраний варіант із реалізації потерпілим права позиватися безпосередньо на страхову компанію відповідно до лімітів відповідальності страховика визначеного в його договірних зобов'язаннях, адже як зауважено у п. 2 ч. 2 постанови Пленуму ВССУ № 4 від 01.03.2013 р. «Про деякі

питання застосування судами законодавства, у вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки», «відшкодування шкоди є відповідальністю, а не грошовим зобов'язанням, яке виникає з договірних зобов'язань».

Окремим організаційно-правовим та психологічним аспектам проблеми відшкодування моральної шкоди у цивільному судочинстві присвячені роботи вітчизняних та закордонних вчених, зокрема М. Глянтича, О. Дзери, О. Ерделевського, А. Загоруйко, М. Костицького, В. Коновалової, Г. Коваленко, М. Сірого, І. Лісної, В. Паліюка, О. Сіроткіна, К. Флейшиць, О. Шевченко, С. Шимон, І. Добоша, А. Конф, М. Мейер, Й. Пановіч-Ліпської, М. Сафян, Ф. Судре, Е. Войнічка, В. Петренка, В. Марчака, С. Шимона та ін.,

протек наявний стан дієвого механізму застосування чинного національного законодавства та між народних нормативно-правових актів стосовно відшкодування моральної шкоди, спричиненої потерпілій особі за наслідками скоєння ДТП потребує подальшого вдосконалення.

МЕТА роботи – вироблення дієвих юридично-пси-хологічних механізмів відшкодування моральної шкоди спричиненими наслідками ДТП.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використовувалися методи системного аналізу (*уможливив здійснити аналіз фундаментальних положень сучасної теорії цивільної науки та юридичної психології у питаннях ефективних механізмів відшкодування моральної шкоди за наслідками ДТП*), а також формально-юридичний (для співставлення рішень національних судів та практики ЄСПЛ відносно задоволення позовів про моральні відшкодування); абстрактно-логічний (для формулювання висновків).

РЕЗУЛЬТАТИ

Як відомо, право особи на відшкодування моральної шкоди насамперед гарантується Конституцією України (ст.ст. 32, 56, 62). У правовій позиції ВСУ (Рішення № 6-28008св10 від 13.07.2011 р.) справедливо зауважено, що моральну шкоду, зважаючи на її сутність, неможна відшкодувати у повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю, і, зважаючи на це, будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватною дійсним стражданням, тому її розмір може мати суто умовний вираз». Означене положення відображене й у п. 6.4 методичних рекомендацій Міністерства юстиції України від 13.05.2004 р. № 35–13/797.

Загальні підходи до відшкодування моральної шкоди, сформульовані Верховним Судом у постанові від 10.04.2019 р. у справі № 464/3789/17. Зокрема, Верховний Суд дійшов висновку, що адекватне відшкодування моральної шкоди за порушення прав людини є одним з ефективних засобів юридичного захисту. Як відомо, згідно із ч. 3 ст. 23 ЦК України у разі визначення розміру відшкодування моральної шкоди враховуються вимоги розумності і справедливості. З огляду на те, що «розумність» і «справедливість» є оціночними поняттями, суди, як наголошено у п. 58 Постанови ВС від 27.11.2019 р. № 750/6330/17, мають широкий діапазон розсуду під час визначення розумного та справедливого (співмірного) розміру відшкодування моральної шкоди».

Що стосується оціночних суджень, цю вимогу неможливо виконати і вона є порушенням самої свободи поглядів, яка є основою складовою права, гарантованого ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (*рішення Європейського суду з прав людини в справі «Лінгенс проти Австрії»*). Аналогічну позицію ВССУ зазначено в ухвалі від 31 травня 2017 р. в справі № 757/17511/15-ц. Суд відхилив касаційну скаргу та погодився із висновком суду попередніх інстанцій про відмову у позові, зважаючи на те, що висловлювання відповідачів є критикою та оціночним судженням, оскільки є лише вираженням

їх особистих поглядів про процеси, пов'язаних зі схемами позивача, і в жодному разі не ствердженням про конкретні дії в цьому позивача. Схожа позиція відображена й у Постанові судової палати КЦС у складі ВС від 08 травня 2018 р., справа № 369/1052/16-ц, провадження № 61–13715св18.

З огляду на засади розумності й справедливості, національними судами на основі висновків психологів (*рішення Апеляційного суду м. Києва, справа № 22–2142 від 06 червня 2017 р., унікальний № 756/3562/16-ц; рішення Госітського суду м. Києва, № 752/20921/16-ц від 06.06.2017 р.; рішення Дзержинського районного суду м. Харкова, № 642/2153/18 від 14.11.2018 р.; рішення ВС у справі, № 761/24076/15-ц від 15 листопада 2018 р.; рішення Рівненського апеляційного суду, справа № 569/5394/18 від 15 жовтня 2019 р.; рішення Чернігівського окружного адміністративного суду, № 620/50/20 від 14 лютого 2020 р.; рішення Іванківського районного суду Київської області, № 366/685/20 від 26 червня 2020 р.*) задовольняються позовні вимоги відносно відшкодування моральної шкоди.

Висновок спеціаліста у галузі психологічного дослідження, як зазначено в рішенні Київського апеляційного суду, № 757/25592/19-ц від 17 жовтня 2019 р., «є належним доказом моральної шкоди і повністю відповідає критеріям письмового доказу відповідно ст. 95 ЦПК України», а пізніше подібну позицію підтримав і Верховний Суд у постанові № 754/4142/18 від 14 лютого 2020 р., адже норми моралі, значно ширші від звичних судам приписів права. Якраз у цьому разі висновок психолога або протокол такого психологічного обстеження слугує для суду переконливою підставою визначення міри заподіяння моральної шкоди та заявленню (*визначення*) її розміру у грошовому еквіваленті. Що стосується надання такому протоколу психологічної консультації статусу доказу у судовому процесі з цивільної справи, то тут є вагомі на користь цього аргументи, закладені у відповідних нормах процесуального права самим законодавцем (п. 1 ч. 2 та ч. 1 ст. 76 ЦПК України).

Верховний Суд України у п. 5 ч. 2 Пленуму ВСУ № 4 від 31.03.1995 р., визначив коло обставин, які підлягають з'ясуванню під час вирішення судом питання стосовно відшкодування моральної шкоди, а саме: 1) наявність моральної шкоди; 2) протиправність діяння її заподіювача; 3) наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача; 4) наявність вини останнього у заподіянні шкоди. А згідно з п. 17 цієї ж Постанови суддя повинен витребувати від позивача подання доказів про завдану моральну шкоду. Суд оцінює належність, допустимість та достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (ч.ч. 1, 2 ст. 89 ЦПК України). Тож і виходить, що обсяг моральної шкоди завжди залежить від ступеня готовності психіки конкретної особистості, протидіяти конкретній психотравмуючій події.

У практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справах присудження компенсації моральної шкоди також здійснюється з огляду на об'єктивні оцінки психотравмуючої ситуації (Рішення ЄСПЛ у справах: «Антоненков та інші проти України» від 22.11.2005 р. (Заява № 14183/02, п. 71), «Шевченко

проти України» від 4.04.2006 р. (Заява N 32478/02), «Рисовський проти України» від 20.10.2011 р. (Заява № 29979, п. 86, 89), «Дземюк проти України» від 4.09.2014 р. (Заява № 42488/02). Також, для прикладу варто згадати рішення ЄСПЛ «Полтораченко проти України» від 18.01.2005 р. (Заява N 77317/01), де Суд з огляду на обставини справи, ствердно розглядає заявника як такого, що зазнав певного розчарування та страждання, а тому на засадах справедливості, присудив заявнику компенсацію моральної шкоди.

Як відомо, згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права. Більш того, Верховний Суд (постанова від 12.09.2018 р. у цивільній справі № 335/11779/16-ц, постанова від 24.04.2018 в адміністративній справі № 459/1629/15-а та постанова від 04.04.2018 р. в адміністративній справі № 339/169/16-а) та місцеві суди (рішення від 15.07.2019 р. у справі № 243/3879/19), теж підтримуючи практику ЄСПЛ у своїх рішеннях, вимагають сторону позову належно, доказово доводити (аргументувати) заявлений розмір моральної шкоди виходячи з глибини, тривалості та інтенсивності моральних (душевних) страждань особи.

Отже, способом захисту прав та інтересів потерпілої особи (позивача) згідно з п. 9 ч. 2 ст. 16 ЦК України та п. 22.1. ст. 22 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р. № 1961-IV, може бути обрано звернення до відповідного суду з позовною заявою про відшкодування (немайнової) моральної шкоди та її стягнення безпосередньо з відповідача (*страхова компанія*) на ґрунті представленого психологічного дослідження особистості потерпілого від ДТП, зокрема рівня його душевних страждань.

Адже, як відомо, стан психологічного здоров'я потерпілого (позивача) унаслідок спричиненого іншою особою – порушником ДТП, потребує відновлення, зокрема у розумінні повного фізичного, душевного й соціального благополуччя. Окрім іншого, такий стан *психологічного (психічного) здоров'я* цілком узгоджується зі змістом окремих положень Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV, а саме: ст. 6 (назва – «Страховий випадок»). Страховим випадком є ДТП, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована, за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю потерпілого), п. 9.3. ст. 9 (назва – «Страхова сума»).

Шкодою, заподіяною життю та здоров'ю потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, є: моральна шкода, що полягає у фізичному болю та стражданнях, яких потерпілий – фізична особа зазнав у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. До того ж у ст. 3 (назва – «Поняття й терміни, що вживаються в законодавстві про охорону здоров'я») Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII, зако-

нодавець дає чітко зрозуміти, що здоров'я – це стан повного фізичного, душевного й соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів. Ч. 1 ст. 1167 ЦК України встановлює загальне правило, відповідно до якого відповідальність за заподіяння моральної шкоди настає за наявності загальної підстави – наявності моральної (немайнової) шкоди, а також за наявності всіх основних умов відповідальності, а саме: неправомірної поведінки, причинного зв'язку та вини заподіювача. Отже, шкода, завдана з вини іншої особи, відшкодовується винною особою (п. 1 ч. 1 ст. 1188 ЦК України), або страховиком (страхова компанія). Цей страховик, хоч і не завдав шкоди, але є зобов'язаним суб'єктом перед потерпілими, яким він, як вписано у п. 35 Постанови ВП ВС від 04 липня 2018 р. провадження № 14-176цс18, виплачує страхове відшкодування замість завдавача шкоди у передбаченому Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» порядку.

ВИСНОВКИ

На підставі вищевикладеного, суд керуючись: п. 9 ч. 2 ст. 16, ст.ст. 22, 23, 1167, 1187, 1195 ЦК України; ст.ст. 3, 4, 5, 10, 11, 14, 28, 76, 95, 118–120, 175, 184 ЦПК України; ст. 6, п. 9.3. ст. 9, п. 23.1. ст. 23, 26–1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV; ч.ч. 5, 6 ст. 13 та ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII; ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV; ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII; п. 1, ч. 2 п. 5, п. 4 постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» № 4 від 31.03.1995 р.; правовою позицією ВСУ, № 6–28008св10 від 13.07.2011 р.; рішення ЄСПЛ у справах: «Антоненков та інші проти України» від 22.11.2005 р. (Заява № 14183/02, п. 71), «Шевченко проти України» від 04.04.2006 р. (Заява N 32478/02), «Рисовський проти України» від 20.10.2011 р. (Заява № 29979, п. 86, 89), «Дземюк проти України» від 04.2014 р. (Заява № 42488/02), «Полтораченко проти України» від 18.01.2005 р. (Заява N 77317/01) задовольняє позовні вимоги позивача.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
3. Європейський суд з прав людини URL: <https://www.echr.coe.int/>

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine: Official web-portal. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (in Ukrainian).
2. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (in Ukrainian).
3. European Court of Human Rights. URL: <https://www.echr.coe.int/>

ГОЛОВАЧ

Володимир Володимирович

УДК 657.6

ГОЛОВАЧ

Тетяна Анатоліївна

ПРАВОВА ОЦІНКА ШАХРАЙСТВА
АУДИТОРОМLEGAL ASSESSMENT OF FRAUD BY
AUDITORк.ю.н., заслужений юрист
України, сертифікований
аудиторDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.5>д.е.н., професор, аудитор,
заступник директора з наукової
роботи Інституту аудиту**HOLOVACH Volodymyr Volodymyrovych** – PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine, certified auditor**HOLOVACH Tetiana Anatoliivna** – Doctor of Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

У статті розглянуто напрями використання аудитором правової характеристики шахрайства у проведенні перевірки фінансової звітності. Визначено особливості застосування професійного скептицизму і професійного судження стосовно ідентифікації та оцінки викривлень фінансової звітності на підставі їх юридичного змісту у законодавстві. Обґрунтовано необхідність підвищення рівня компетентності аудиторів стосовно запровадження комплексного економіко-правового аналізу ризиків шахрайства.

* * *

The paper analyzes the International Standards on Auditing requirements for the the auditor to identify and assess the financial reporting distortions due to fraud. It is established that the practical application of the principle of professional skepticism requires a thorough and comprehensive Inspections of auditor with the use of variety of knowledge to identify possible offenses. The study shows that appropriate knowledge of the legal aspects of fraud is important in this regard. It is with their help in considering of the purely economic and financial content of distortions in financial statements, the auditor has the opportunity to determine to what extent they contradict applicable law. As practice shows, without the use of such knowledge the auditor's professional judgment is not properly substantiated. In these circumstances the auditor's professional training should include the necessary knowledge and some experience of legal assessment of fraud at the appropriate competent level in order to obtain sound judgments regarding the detection of misstatements in the financial statements.

Ключові слова: аудит, шахрайство, правова оцінка, викривлення фінансової звітності**Keywords:** audit, fraud, legal assessment, distortion of financial statements

ВСТУП

Останнім часом проблема шахрайства досить активно вивчається юристами, аудитором та іншими фахівцями. З цих питань навіть проводять соціологічні дослідження провідні аудиторські фірми на предмет поширення шахрайства у конкретних галузях економіки. Натомість ефективність правоохоронних і контролюючих органів стосовно виявлення і притягнення до відповідальності винних осіб за правопорушення, пов'язані з фальсифікацією фінансової звітності, залишається на низькому рівні. Не спостерігається значних досягнень у цьому напрямі і з боку аудиторів. Потребує відповідного вдосконалення як вітчизняна аудиторська практика, так і наукові дослідження. Під час розгляду проблем шахрайства вчені та практики, як правило, намагаються обґрунтувати свої висновки посиланнями на міжнародні стандарти аудиту без з'ясування якою мірою ті чи інші положення відповідають сучасним реаліям економічного розвитку нашої держави.

Само собою такий підхід не викликає заперечень. Водночас належить враховувати, що міжнародні стандарти аудиту використовують правову характеристику шахрайства, яка поширена в США, Великобританії, країнах Західної Європи й має суттєві відмінності від законодавства України.

Той факт, що шахрайство є суто юридичним поняттям, не означає, що воно не має безпосереднього відношення до ідентифікації та оцінки викривлень фінан-

сової звітності аудитором. У самих МСА використовуються відповідні правові характеристики шахрайства. У вигляді його суттєвих ознак виділяють навмисні, незаконні дії, що ставлять за мету неправомірне збагачення.

Як свідчить практика, професійне судження аудитора стосовно використання фінансової звітності буде компетентним тільки за наявності обґрунтованого знання, що вони містять у собі ознаки неправомірних дій, які передбачені у кримінальному чи адміністративних кодексах як незаконні.

Водночас аудитор не має повноважень правоохоронного органу або суду, щоби надавати офіційний висновок стосовно правової кваліфікації виявлених викривлень фінансової звітності. У зв'язку з цим, виникає питання, як йому належить використовувати правові оцінки шахрайства у процесі формування та висловлення свого професійного судження.

Тому у статті проведено аналіз вимог МСА до ідентифікації та оцінки аудитором викривлень фінансової звітності внаслідок шахрайства. Встановлено, що практичне використання принципу професійного скептицизму вимагає ґрунтовного і всебічного проведення аудитором перевірок із використанням різноманітних знань для виявлення можливих правопорушень.

Важливе значення у цьому відношенні мають відповідні знання юридичних аспектів шахрайства. Саме за їх допомогою у розгляді суто економічного та фінансового змісту викривлень фінансової звітності ауди-

тор має можливість визначити якою мірою вони суперечать чинному законодавству і підпадають під ознаки неправомірного діяння.

Як свідчить практика, без використання таких знань професійне судження аудитора не отримує належного обґрунтування. У зв'язку з наведеними обставинами, професійна підготовка аудитора повинна включати необхідні знання й певний досвід правової оцінки шахрайства на відповідному компетентному рівні з метою отримання обґрунтованих суджень стосовно виявлення та оцінки викривлень фінансової звітності.

Згідно з Директивою 2006 (43) ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності професійна компетентність аудитора повинна ґрунтуватися не тільки на знаннях із бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, міжнародних стандартів аудиту, а також охоплювати питання цивільного, господарського, податкового, корпоративного права, управління підприємством та бізнесом. Наведені вимоги до компетентності аудитора орієнтують на те, що ефективна перевірка фінансової звітності потребує комплексного економічно-правового підходу й не повинна обмежуватись формальним вивченням бухгалтерського обліку на предмет належного оформлення тих чи інших операцій.

Звертається увага, що використання аудитором знань відносно юридичного змісту шахрайства має особливу специфіку й не повинно бути спрямовано на висловлення думки з приводу правової кваліфікації викривлень фінансової звітності як кримінального чи адміністративного правопорушення. Запропонований підхід не суперечить положенням МСА, в яких шахрайство розглядається в юридичному аспекті як намісна дія управлінського персоналу із застосуванням омани для отримання незаконної вигоди. Одночасно висловлюються застереження стосовно довільного використання юридичних оцінок.

РЕЗУЛЬТАТИ

Обов'язок аудитора у виявленні шахрайства має відповідні правові підстави і стосується виключно проведення перевірки фінансової звітності. Виконання завдань із розроблення заходів для протидії шахрайству або розслідування фактів шахрайства виходить за межі аудиту фінансової звітності й може здійснюватися у вигляді супутніх послуг чи послуг форензик.

Згідно з МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту» аудитор висловлює думку про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої концептуальної основи та вимог законодавства. Концептуальна основа й законодавство вимагають, щоб фінансова звітність була надана достовірно, надавала правдиву і неупереджену інформацію. Тому як основу для аудиторської думки МСА 200 зобов'язують, щоб аудитори отримували обґрунтовану впевненість у тому, що фінансова звітність загалом не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки. МСА 200 визначає викривлення як розбіжність між сумою, класифікацією, поданням або розкриттям статті у фінансовому звіті та сумою, класифікацією, поданням або роз-

криттям інформації, які вимагаються для цієї статті відповідно до застосовної концентраційної основи.

Відповідно до МСА 200 викривлення, зокрема пропуски, вважаються суттєвими, якщо можна обґрунтовано очікувати, що вони індивідуально або у сукупності впливатимуть на економічні рішення користувачів, прийнятих на основі фінансової звітності. Належне використання юридичних знань аудитором орієнтує на те, що оцінка суттєвості не може зводитися до формального тлумачення. Вона повинна ґрунтуватися на матеріальному розумінні негативних наслідків викривлення для конкретних осіб і суспільно значимих відносин. Якщо негативний вплив викривлень завдає або спроможний завдати істотної шкоди користувачам фінансової звітності, – є певні підстави відносити їх не тільки до категорії суттєвих, а також неправомірних.

Важливим чинником, який відрізняє шахрайство від помилки, МСА 240 називає ту обставину, чи була навмисною основна дія, яка призвела до викривлення фінансової звітності. Якщо розглядати таку обставину на належному професійному рівні, необхідно вести мову про наявність або відсутності вини та умислу. Зазначені поняття є юридичними категоріями, уникнути яких аудиторі неможливо. У протилежному випадку обґрунтованих підстав для ідентифікації та оцінки викривлень як шахрайства не буде. Водночас МСА 240 застерігає аудитора про офіційні юридичні визначення на предмет, чи дійсно відбулося шахрайство.

Само собою наведене застереження є обґрунтованим і спрямоване на те, щоб аудитор не надавав правової кваліфікації виявленим викривленням обумовленим шахрайством, на підставі кримінального чи адміністративного законодавства.

Дійсно, аудитори не мають повноважень правоохоронних органів, а тим паче суду. Вони також не можуть діяти від імені потерпілих, обвинувачених, позивачів чи відповідачів у кримінальних або цивільних справах.

У зв'язку з наведеними застереженнями належить також звернути увагу на МСА 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності». З аналізу § 5 цього МСА вбачається, що отримання аудитором достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки, обов'язково повинно ґрунтуватися на врахуванні застосованої законодавчої й нормативної бази. Тому МСА 250 певною мірою обмежує розгляд аудитором дотримання управлінським персоналом вимог законодавчих і нормативних актів.

Такі дії аудитора повинні зводитися до отримання прийнятних доказів у достатньому обсязі тільки стосовно дотримання управлінським персоналом тих вимог законодавчих і нормативних актів, які можуть мати безпосередній вплив на визначення суттєвих сум та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єкта господарювання. У § 5 МСА 250 прямо зазначено, що визначення того, чи має місце недотримання вимог із юридичного погляду є виключною компетенцією судових органів. Водночас у §§ 28, А19 МСА 250 передбачена можливість не обмежуватись у відповідних випадках повідомити про виявлене або

підозрюване недотримання вимог законодавства регуляторні та правоохоронні органи.

Відсутність в аудитора повноважень надавати офіційний юридичний висновок у жодному разі не означає, що його професійне судження стосовно дотримання вимог законодавства не повинно ґрунтуватися на знанні відповідного законодавства. Навпаки, саме такі знання дозволяють йому формувати компетентне судження і приймати рішення як діяти у відповідь на виявленні порушення. Визначати якою мірою суто бухгалтерські, фінансові й економічні чинники свідчать про наявність суттєвих ознак шахрайства, передбачених законодавством.

Отже, аудитор у процесі оцінювання суттєвих викривлень фінансової звітності, обумовленої шахрайством або помилкою не може ігнорувати юридичні конструкції кримінальних та адміністративних правопорушень, наведених у відповідних кодексах. У протилежному випадку йому необхідно відмовитись від самого поняття «шахрайство» та виконання суспільно значимої функції аудитора, який несе відповідальність за належне проведення перевірки фінансової звітності з дотриманням професійного скептицизму.

У процесі перевірки фінансової звітності головна увага аудитора повинна приділятися економічному змісту шахрайства у вигляді змін у бухгалтерських та інших документах, спричинених незаконними діями управлінського персоналу. За такої умови керуються тим положенням, що в реальній дійсності економічний і юридичний зміст шахрайства та інших правопорушень існує нерозривно. Відділити їх одне від одного неможливо. Економічна діяльність становить об'єктивну підставу для правових оцінок, які зі свого боку дозволяють виділяти, конкретизувати та ідентифікувати економічну діяльність на предмет їх правомірності та відповідності вимогам законодавства.

Тому, не зважаючи на зазначені застереження, МСА 240 не уникає юридичних кваліфікаційних ознак шахрайства. Зокрема звертається увага на те, що аудитор має справу з двома типами навмисних викривлень: викривлення, які є наслідком шахрайства під час фінансового звітування, та викривлення, які є наслідком незаконного привласнення активів. Оцінка наведених викривлень в якості навмисних і незаконних містить у собі кваліфікуючі юридичні ознаки правопорушення у формі вини, а також передбачення у законодавстві відповідальності за їх вчинення.

Згідно з вимогами МСА, з одного боку, аудитор не має повноважень надавати офіційну правову кваліфікацію викривленням фінансової звітності, обумовленими шахрайством, а з іншого – для належного оцінювання викривлень аудитору необхідно керуватися юридичними визначеннями шахрайства у вигляді конкретних правопорушень у кримінальному та адміністративному законодавстві. Відповідний склад кримінального або адміністративного правопорушення визначає суттєві ознаки неправомірної поведінки, які виконують для аудитора роль певних орієнтирів відносно виявлення та оцінювання викривлень фінансової звітності у формі чинників ризику шахрайства. Конкретні приклади таких ризиків наведено у додатку до МСА 240. За своїм кримінологічним змістом вони є способами вчинення шахрайства.

У § A5 МСА 240 також наведено не що інше, як кримінально-правову характеристику незаконного привласнення активів.

За цих обставин наголошується, що незаконне привласнення активів часто супроводжується підробленими чи облудними записами або документами, щоб приховати факт нестачі активів або їх використання, як застави без належного дозволу.

Взяті самі собою будь-які чинники ризику шахрайства без врахування відповідних положень законодавства матимуть абстрактний характер, а професійне судження аудитора не буде належно обґрунтованим.

У використанні правової характеристики шахрайства необхідно звернути увагу на той формат, що привласнення активів управлінським персоналом та інші незаконні дії із застосуванням оману для неправомірного збагачення у публікаціях вітчизняних фахівців називають різними термінами й менш за все – «шахрайством». З погляду кримінального права України та інших держав колишнього Радянського Союзу факти привласнення ввіреного управлінському персоналу не підпадають під класифікацію шахрайства. У кримінальному кодексі України шахрайство розглядається у ст. 190 як окремий склад злочину, що вчиняється особами, у відані яких на законних підставах не перебувало майно.

На відміну від пострадянських держав у кримінальному праві США, Великобританії та Західної Європи привласнення майна управлінським персоналом та інші навмисні дії із застосуванням оману для незаконного збагачення кваліфікують як шахрайство. У кримінологічних дослідженнях кримінальні правопорушення управлінського персоналу також отримали назву «білокомірцевої злочинності».

Зі свого боку міжнародні стандарти аудиту ґрунтуються на тлумаченні шахрайства у США та країн Західної Європи. Тому використання відповідних положень міжнародних стандартів аудиту до оцінювання викривлень фінансової звітності у проведенні аудиту вітчизняних підприємств, установ та організацій потребує врахування чинного законодавства України.

Стосовно розгляду аудитором викривлень фінансової звітності з позиції права важливе значення має ст. 366 Кримінального кодексу України «Службове підроблення». Воно визначається як складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів.

Також потрібно звернути увагу на ст. 222 КК України «шахрайство з фінансовими ресурсами» та ст. 212 КК України «ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)».

Без знання наведених норм законодавства неможливо отримати обґрунтовану впевненість, що виявлено викривлення фінансової звітності не містять ознак шахрайства. Водночас належить враховувати, що у МСА 240 наведено тільки деякі ознаки шахрайства, такі як навмисна дія та застосування оману з метою незаконного збагачення.

Загальновідомо, що конкретний склад правопорушення передбачається у законодавстві і включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону.

Об'єкт правопорушення визначає спрямованість суспільно-небезпечного діяння на завдання шкоди охоронюваним законом відносинам. У випадку шахрайства об'єктом виступають відносини власності та управління майном і коштами підприємства. Безпосереднє відношення до об'єкту правопорушення має і його предмет. Він виступає у вигляді матеріальних чи інтелектуальних цінностей або ресурсів, на які посягає правопорушник. Предметом шахрайства можуть бути різноманітні активи, викривлена фінансова звітність, кошти, інтелектуальна власність тощо.

Об'єктивну сторону правопорушення становлять його зовнішній прояв у формі конкретного діяння. Воно включає наслідки, причинний зв'язок між наслідками й діями, обстановку, місце, час, спосіб і знаряддя вчинення правопорушення. Об'єктивною стороною шахрайства є дії управлінського персоналу стосовно викривлення фінансової звітності та введення в оману користувачів із метою отримання незаконної вигоди.

Суб'єкт правопорушення – це фізична осудна особа. У законодавстві окремо виділяють поняття «спеціальний суб'єкт», який характеризується додатковими ознаками. Шахрайство вчиняють особи з-поміж управлінського персоналу, а також ті, кого наділено найвищими повноваженнями. Тим самим вони підпадають під категорію спеціальних суб'єктів, наділених посадовими обов'язками складання фінансової звітності та управління активами.

Зміст поняття такого суб'єкта кримінального правопорушення, як службова особа, наведено у ст. 18 Кримінального Кодексу України. Передбачено, що службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Розуміння адміністративно господарських і організаційно-розпорядчих обов'язків викладено у постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5 «Про судову практику в справах про хабарництво».

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризує внутрішній зміст правопорушення в аспекті відповідних психологічних процесів. Обов'язковим елементом суб'єктивної сторони є психічне ставлення особи до неправомірного діяння і його негативних наслідків у формі вини, мотиву, мети та емоційного стану. Обов'язковим елементом для кожного правопорушення є вина. За її відсутності не може бути правопорушення. Мотив, мета та емоційний стан є факультативними ознаками і враховуються у конкрет-

них складах правопорушень.

Суб'єктивна сторона недосяжна для безпосереднього сприйняття іншими особами й може бути встановлена на підставі пояснень винних осіб та аналізу об'єктивних ознак правопорушення. Обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони шахрайства є наявність вини з прямим умислом та корисливого мотиву, що проявляється в різноманітних формах неправомірного задоволення власних інтересів всупереч службовим обов'язкам та вимогам законодавства.

ВИСНОВКИ

1. Ідентифікація й оцінювання аудитором викривлень фінансової звітності на предмет наявності ознак шахрайства тільки в економічному аспекті є недостатньою. Для належного застосування професійного скептицизму й обґрунтованого компетентного професійного судження в обов'язковому порядку необхідно керуватися правовими оцінками шахрайства у чинному законодавстві.

2. Використання аудитором правових оцінок шахрайства має свою специфіку й не може бути спрямовано на підготовку офіційного висновку для юридичної кваліфікації шахрайства. Відповідні положення кримінального й адміністративного кодексів повинні виконувати для аудитора роль орієнтирів та індикаторів для економічного аналізу та виконання інших аналітичних процедур для дослідження конкретних викривлень фінансової звітності.

3. Кримінально-правова характеристика шахрайства у законодавстві України суттєво відрізняється від відповідних положень законодавства США, Великобританії та країн Західної Європи. У зв'язку з цим проведення аудиту вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з міжнародними стандартами аудиту потребує врахування вимог чинного законодавства України.

Список використаних джерел

1. Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності. Верховна Рада України: Офіційний веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_844#Text
2. Міжнародні стандарти контролю якості аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017 року в трьох книгах. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit>
3. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

References

1. Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0043&from=EN>
2. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit> (in Ukrainian).
3. Criminal Code of Ukraine. Official web-portal of the Parliament of Ukraine. "Legislation of Ukraine" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (in Ukrainian).

КОВАЛЬОВАГанна Олександрівна
kovalyova.anna17@gmail.com здобувач, Одеський національний
політехнічний університет**СТАНІСЛАВИК**Олена В'ячеславівна
elenastanislavyk@ukr.net д.е.н., доцент, Одеський національний
політехнічний університет**КОВАЛЕНКО**Олександр Михайлович
a.m.kovalenko@mzeid.in д.е.н., професор, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658.155.012.7

СУТНІСТЬ ТА РОЗРАХУНОК ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**ESSENCE AND CALCULATION OF FINANCIAL POTENTIAL OF THE ENTERPRISE**DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.6>**KOVALOVA Hanna Oleksandrivna** – applicant, Odesa National Polytechnic University**STANISLAVYK Olena Viacheslavivna** – Doctor of Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**KOVALENKO Oleksandr Mykhailovych** – Doctor of Economics, Professor, Odesa National Polytechnic University

У статті розглядаються важливі аспекти фінансового потенціалу підприємства. Розкрито економічну сутність фінансового потенціалу підприємства та сформульовано його визначення. Показано, що наявність і розмір фінансового потенціалу забезпечують підприємству певне розташування в рейтингу організацій, на ринку товарів і капіталу. Позначено, що в сучасних економічних умовах науковий і практичний інтерес до чіткого визначення фінансового потенціалу підприємств зростає. Запропоновано способи розрахунку фінансового потенціалу підприємства. Відповідно до системного підходу фінансовий потенціал підприємства розглядається як потенціал фінансової системи підприємства.

* * *

Introduction. The activity of any enterprise is not possible without the use of skills and abilities of the organization of financial management. According to the current legislation, any commercial enterprise is created for profit. But making a profit can not be possible without proper management of the enterprise and calculation of its financial potential. In modern conditions, financial potential becomes a factor that determines the financial, investment, integration and other relations between enterprises of different sectors of the economy and forms of ownership.

The purpose of the paper is to study the essence and to suggest ways of calculating the financial potential of the enterprise.

Results. In the paper the important aspects of the financial potential of the enterprise are considered. The economic essence of the financial potential of the enterprise is revealed and its definition is formulated. It is shown that the availability and size of financial potential provide the enterprise with a certain location in the ranking of organizations, in the market of goods and capital. It is denoted that in modern economic conditions scientific and practical interest in clearly defining the financial potential of enterprises is growing. Ways of calculating the financial potential of the enterprise are proposed. According to the system approach, the financial potential of the enterprise is considered as the potential of the financial system of the enterprise.

Conclusion. The financial potential of the enterprise is the inertia of self-development, independence and self-preservation of its financial system. The magnitude of the financial potential of the enterprise is the potential volume of accumulation, return, expenditure of financial resources due to its position (financial, economic, territorial, etc.) relative to other enterprises, as well as due to some other properties of the financial system. The key factors of effective management of financial potential are effective policy of formation, distribution and use of income, policy of management of active and passive capital and dividend policy of the enterprise.

Ключові слова: фінансовий потенціал, система управління, структура, рентабельність, підприємство, енергетичний потенціал, розрахунок фінансового потенціалу

Keywords: financial potential, management system, structure, profitability, enterprise, energy potential, calculation of financial potential

ВСТУП

Діяльність будь-якого підприємства неможлива без використання умінь і навичок організації фінансового менеджменту. Відповідно до чинного законодавства будь-яке комерційне підприємство створюється з метою отримання прибутку. Але отримання прибутку не може бути можливим без грамотного управління підприємством та розрахунку його фінансового потенціалу. Під фінансовим потенціалом підприємства у загальному сенсі розуміється його забезпеченість фінансовими ресурсами, які необхідні для його нормального функціонування, а також цільова обґрунтованість їх розміщення та ефективність використання. У сучасних умовах фінансовий потенціал стає фактором, що визначає фінансові, інвестиційні, інтеграційні та інші відносини між підприємствами різних галузей економіки та форм власності.

Дослідженню сутності та питанням аналізу фінансового потенціалу підприємств присвячено наукові праці багатьох вчених, серед яких можна виділити розробки М.І. Баканова, І.А. Бланка, В.М. Гриньової, О.В. Деркач, С. Черниш, А.Д. Шеремет та ін.

Однак, не зважаючи на велику кількість теоретичних та методичних здобутків, слід зазначити відсутність єдиного підходу до сутності та способів розрахунку фінансового потенціалу підприємства.

МЕТА статті – дослідити сутність та запропонувати способи розрахунку фінансового потенціалу підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці провідних вчених, а також матеріали періодичних видань. У проведенні дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний розвиток економічних процесів зводиться до їх глобалізації й інтеграції. Ринкові відносини стають усе більш тісними. Перед підприємствами ставиться завдання оцінювання їх конкурентних переваг, слабких і сильних сторін, можливостей завоювання нових і утримання існуючих ринків; потрібні сучасні механізми управління й контролю за фінансовими ресурсами, їх акумуляцією, розподілом, перерозподілом. У зв'язку з цим одним з об'єктів управління на підприємстві виступає його фінансовий потенціал як найбільш узагальнюючий показник фінансової сили підприємства. У період динамічного розвитку суспільства економічна література збагачується термінами ринкового, виробничого і фінансового потенціалу. Однак точне визначення фінансового потенціалу дуже складно знайти, навіть в енциклопедичних виданнях. Здебільшого воно згадується як складова частина економічного потенціалу суб'єкта.

На сучасному етапі розвитку фундаментальних фінансів в економічній літературі дуже небагато досліджень економічної категорії «Фінансовий потенціал».

Категорія «Фінансовий потенціал» може існувати лише у системі зрілих товарно-грошових відносин і

розвинутих ринків капіталів. Фінансовий потенціал підприємства за своєю значимістю у відтворювальному процесі є самостійною економічною категорією, відрізняється суттєвими особливостями створення і функціонування.

Для того щоб краще зрозуміти сутність цієї складної категорії, доцільно вивчити генезис, визначити об'єктові умови виникнення фінансового потенціалу та результативного впливу на економічну безпеку підприємства.

Глибокі корені фінансового потенціалу безсередньо пов'язані зі створенням товарно-грошового виробництва, виникненням об'єктивної необхідності акумуляції та використання грошових засобів для реалізації основних функцій підприємств. На початкових етапах розвитку товарно-грошового господарства не було необхідних умов для освіти такої складної економічної категорії, якою є фінансовий потенціал підприємства.

Фінансовий потенціал підприємства можна визначити як енергетичний потенціал фінансової системи підприємства, що забезпечує її саморозвиток, самостійність і самозбереження на певний період. Інакше кажучи, фінансовий потенціал – це інерційність саморозвитку, самостійності й самозбереження фінансової системи на певний період. Способи розрахунку фінансового потенціалу, що зачіпають фактори управління, забезпечують ефективне науково-обґрунтоване управління фінансами підприємства, розвиток економічно взаємовигідних фінансових відносин із контрагентами.

Поняття терміну «потенціал» походить від латинського слова «potentia», і означає у первісному його розумінні силу, можливість. Найбільш часто зустрічається у науковій та навчально-методичній літературі поняття фінансового потенціалу як сукупність ресурсів підприємства та розглядається як обсяг власних і позикових коштів підприємства і, крім того, як резерви та резервні фонди. В окремих наукових виданнях поняття фінансового потенціалу ідентифікують з окремими характеристиками фінансового стану підприємств, що доречно тільки в рамках оцінки особливих властивостей його фінансової системи [1].

Підхід до визначення поняття фінансового потенціалу підприємства природно повинен узгоджуватися з поняттям «фінанси підприємства» як системи економічних (фінансових) відносин, які виникають у процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства. Матеріальним носієм системи економічних (фінансових) відносин підприємства є його фінансові ресурси. Термін «ресурси» походить від французького слова «resource» і означає кошти, запаси, джерела чого-небудь [2]. Відповідно до цього одним із показників фінансового потенціалу підприємства може виступати обсяг його сукупних фінансових ресурсів, який визначається, як відомо, сумою всіх доходів і надходжень ззовні для здійснення господарської та соціальної діяльності. Таке визначення поняття фінансового потенціалу підприємства є визначенням, образно кажучи, лежачим на поверхні.

Обсяги сформованих (мобілізованих) і витрачених фінансових ресурсів підприємства є абсолютними по-

казниками й можуть використовуватися для вимірювання абсолютної величини фінансового потенціалу підприємства. Результати порівняння абсолютних величин фінансових ресурсів різних підприємств можуть свідчити про потужні можливості підприємства з мобілізації грошових коштів із різних джерел і їх витрати.

Фінансовий потенціал підприємства, виражений як сукупний обсяг його фінансових ресурсів, може бути використаний як критеріальний показник, на підставі якого можна ґрадувати підприємства на малі, середні та великі відповідно до їх можливостей із мобілізації і витрачання фінансових ресурсів.

Одним із критеріїв ґрадації підприємств можна вважати розмір виручки, або цінність підприємства, або величину капіталізації, кожен із яких відображає ту чи іншу складову частину сукупної величини фінансових ресурсів підприємства.

Отже, з позиції сукупності всіх доходів і надходжень грошових коштів ззовні, фінансовий потенціал підприємства може вимірюватися абсолютною величиною створених або використаних підприємством фінансових ресурсів. Водночас такий підхід до визначення й розрахунку фінансового потенціалу підприємства не забезпечує повну й сутнісну характеристику як самого поняття потенціалу, так і його змісту та призначення.

Відповідно до теорії систем фінансова система підприємства є невід'ємною частиною будь-яких видів їх організаційних структур, і водночас розглядається як самостійна система (підсистема) управління підприємствами у великому, середньому й малому бізнесі [3].

Фінансовій системі, як і будь-якій іншій системі, притаманні основні характеристики. Вона являє собою певну кількість взаємопов'язаних елементів (наприклад, підсистеми формування й розподілу доходів, витрат, чистого прибутку, систему мобілізації грошових коштів із ринку капіталів тощо), що утворюють стійку єдність і цілісність системи, що має інтегральні властивості й закономірностями [4–6]. Відповідно до цього фінансова система характеризується й описується такими загальними поняттями з теорії систем, як стан, поведінка, рівновага, стійкість, розвиток, рух системи тощо. Важливою характеристикою фінансової системи є те, що будь-яка система володіє енергетичним потенціалом. Саме наявність цього потенціалу забезпечує стійкість, самозбереження й саморозвиток фінансової системи. Це підтверджують досить знайомі й часто використовувані терміни «розвиток економіки за інерцією», «розвиток фінансової системи за інерцією», «інерційність економічної системи».

Енергетичний потенціал фінансової системи може бути визначений різницею між потенційно доступним для підприємства обсягом фінансових ресурсів і фактично створеним обсягом. Наявність цієї різниці пояснюється самою природою існування динамічних систем, систем, що саморозвиваються, якою є і фінансова система підприємства. Потенційна енергія фінансової системи – це насамперед результат творчої діяльності топ-менеджерів, енергетичні витрати яких формують енергетичний потенціал фінансової системи, або фінансовий потенціал підприємства. Інакше

кажучи, джерелом формування фінансового потенціалу підприємства є та частина творчої енергії менеджерів, яка акумульована фінансовою системою у процесі прийняття й реалізації управлінських рішень, але не використана на даний момент часу, проте потенційно можлива до використання, як тепер, так і у майбутньому. Отже, фінансовий потенціал підприємства – це енергетична характеристика фінансової системи підприємства, яка визначає її потенційну енергію. Потенційна енергія фінансової системи – це здатність підприємства здійснити фінансову роботу з акумуляції (віддачі, витрачання) фінансових ресурсів за рахунок свого становища (фінансового, економічного, територіального тощо) відносно інших підприємств, а також будь-яких інших властивостей самої фінансової системи, вибудованої підприємством. З цих позицій наявність і розмір фінансового потенціалу забезпечують підприємству певне розташування у рейтингу організацій, на ринку товарів і капіталу.

Узагальнюючи визначення понять і характеристик фінансового потенціалу підприємства з позицій теорії систем організацій, громадських наук і теорії фінансів, можна сформулювати певні визначення поняття фінансового потенціалу підприємства.

На наш погляд, фінансовий потенціал підприємства – це енергетичний потенціал фінансової системи, що забезпечує її саморозвиток, самозбереження, самостійність.

Розгорнуте визначення поняття фінансового потенціалу, з позицій його економічної сутності, буде наступним: фінансовий потенціал підприємства – це здатність підприємства здійснювати фінансову роботу з акумуляції, віддачі, витрачання фінансових ресурсів за рахунок свого становища (фінансового, економічного, територіального тощо) відносно інших підприємств, а також за рахунок будь-яких інших властивостей самої фінансової системи підприємства.

Фінансовий потенціал підприємства, що створюється у процесі формування фінансових ресурсів за рахунок доходів підприємства, можна вимірювати загальновідомим показником – запасом фінансової міцності, але з деяким уточненням його економічної інтерпретації.

Запас фінансової міцності може бути виражений як в абсолютному значенні, так і відносному відносно обсягу виручки, а також сукупних фінансових ресурсів.

Економічна сутність цього показника полягає в тому, що він відображає рівень цінової конкурентоспроможності підприємства на ринку товарів (робіт, послуг). Цей показник відображає величину тієї частини фінансового потенціалу підприємства, який створюється за рахунок реалізації політики формування, розподілу і використання доходів підприємства. У цьому випадку запас фінансової міцності розглядається як:

а) потенційно можливий і допустимий обсяг втрат фінансових ресурсів (виручки), який не допустить переходу фінансової системи з прибуткової у збиткову зону діяльності підприємства;

б) потенційно можливий обсяг фінансових ресурсів, що забезпечує певний потенційний запас стійкості фінансової системи.

Ця частина фінансового потенціалу підприємства

використовується фінансовими менеджерами у прийнятті рішень, пов'язаних зі збереженням та розширенням частки ринку збуту товарів (робіт, послуг), яке має підприємство. Чим вище значення цього показника, тим більше фінансовий потенціал підприємства, і тим вище його потенційні можливості для утримання та розширення частки ринку збуту товарів (робіт, послуг).

Для розрахунку фінансового потенціалу підприємства, який створюється в результаті проведення політики формування фінансових ресурсів за рахунок надходжень грошових коштів ззовні, можна скористатися певними показниками.

Рівень доступних для підприємства цін платних джерел грошових коштів, в якості яких можуть виступати рентабельність активів, рентабельність необоротних активів, рентабельність оборотних активів (рентабельність основного й оборотного капіталів).

Використання показників рентабельності для розрахунку фінансового потенціалу підприємства можна пояснити їх економічним змістом:

а) рентабельність необоротних і оборотних активів – це максимально можливі для підприємства ціни, за якими воно здатне придбати грошові кошти з платних джерел відповідно довгострокового й короткострокового характеру для формування необоротних і оборотних активів;

б) рентабельність активів – це гранично можлива середньозважена ціна довгострокових і короткострокових активів, за якою підприємство здатне придбати грошові кошти з різних платних джерел (власних і позикових) для формування свого майна (активів).

ВИСНОВКИ

Фінансовий потенціал підприємства – це інерційність саморозвитку, самостійкості й самозбереження його фінансової системи. Величина фінансового потенціалу підприємства – це потенційно можливий обсяг акумуляції, віддачі, витрачання фінансових ресурсів за рахунок його положення (фінансового, економічного, територіального тощо) відносно інших підприємств, а також за рахунок будь-яких інших властивостей самої фінансової системи підприємства.

Ключовими чинниками ефективного управління фінансовим потенціалом є ефективна політика фор-

мування, розподілу і використання доходів, політика управління активним і пасивним капіталами та дивідендна політика підприємства.

Список використаних джерел

1. Старовойтов М.К., Фомин П.А. Практический инструментарий организации управления промышленным предприятием. Москва: ИНФРА-М, 2003. 240 с.
2. Зуб А.Т. Локтионов М.В. Стратегический менеджмент: Системный подход. Москва: Генезис: 2011. 848 с.
3. Мильнер Б., Лиис Ф. Управление современной компанией. Москва: Инфра-М, 2001. 586 с.
4. Бир Э.С. Кибернетика и менеджмент / пер. англ. В. Алтаев. Москва: КомКнига, 2011. 280 с.
5. Клир Д. Системология. Автоматизация решения системных задач. Москва: Радио и связь. 1973. 262 с.
6. Симоненко Н.Н., Пашковский М.Ю. Управление финансовым состоянием предприятия. *Фундаментальные исследования*. 2015. № 2–16. С. 352–357.
7. Оцінка фінансового потенціалу підприємства / О.А. Бондар та ін. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 4. С. 161–165.
8. Блашак Б.Я. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2019. № 3. С. 74–78.

References

1. Starovoytov M.K., Fomin P.A. Practical tools for organizing the management of an industrial enterprise. Moscow: Infra-M, 2003. 240 p. (In Russian).
2. Zub A.T., Loktionov M.V. Strategic management: System approach. Moscow: Genesis, 2011. 848 p. (In Russian).
3. Milner B. Liis. F. Management of modern company. Moscow: Infra-M, 2001. 586 p. (In Russian).
4. Bir E.S. Cybernetics and Management / translated from English by V. Altaev. Moscow: KomKniga, 2011. 280 p. (In Russian).
5. Klir D. Systemology. Automation of solving system problems. Moscow: Radio and communication. 1973. 262 p. (In Russian).
6. Simonenko N.N., Pashkovsky M.Yu. Management of the financial condition of the enterprise. *Fundamental researches*. 2015. № 2–16. pp. 352–357 (In Russian).
7. Assessment of financial potential of the enterprise / O.A. Bondar et.al. *Economic Bulletin of the National Mining University*. 2017. № 4. pp. 161–165. (In Ukrainian).
8. Blaschak B.Ya. Financial potential in the structure of enterprise potential. *Scientific notes of V.I. Vernadskyi TNU*. 2019. № 3. pp. 74–78. (In Ukrainian).

Зіновій Володимирович ГУЦАЙЛЮК. Аудит в Україні: з чого все починалося?!?

Zinovii Volodymyrovych HUTSAILIUK. Audit in Ukraine: where did it all begin?!?

Усі прекрасно розуміли: аудит як науку, як вид діяльності і як професію необхідно узаконити на державному рівні. Зробити це треба було насамперед для юридичної регламентації взаємовідносин між замовниками аудиту та виконавцями робіт.

Зіновій Володимирович Гуцайлук – доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України, завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя, один із засновників аудиторської професії у Незалежній Україні, очільник першої кафедри Аудиту в Україні.

– Зіновію Володимировичу, як в Україні виник Аудит, Ваше бачення?

– Час минає швидко – минуло 20 років з моменту прийняття Верховною Радою України Закону «Про аудиторську діяльність в Україні». Як починалася і як розвивалася протягом усього цього часу така нова для постсоціалістичної країни, але давня для цивілізованих держав справа?

Якщо б мене запитали з чого, власне, починався аудит в Україні, то відповів би не задумуючись – з ентузіазму. Принаймні, якщо б цей закон приймали нині, такого не було б, бо всі ми стали прагматичнішими, більшою мірою зорієнтовані на досягнення власних інтересів.

Зрозуміло, що в силу специфіки професії я й раніше знав про існування аудиту. Знав і про те, що цей вид людської діяльності, який виник ще в середині XIX ст. у зв'язку поділом інтересів власників майна і тими, хто ним управляв, притаманний лише ринковій економіці. Ще до розпаду СРСР довелося бути у московському інституті управління ім. С. Орджонікідзе (тепер – Державний університет управління), де проходили конференції, круглі столи та навчання зарубіжних підприємців, які планували започатковувати бізнес на теренах колишнього Союзу. До речі, навчання було специфічним: повчали іноземців як давати хабарі посадовцям, де, коли, з ким і скільки вживати алкоголю, специфіки «спілкування» з секретарками тощо. Вже тоді у контексті розвитку системи надання консультаційних послуг, виникали питання аудиторської діяльності.

Так, до України аудит прийшов, як і багато усього іншого, з Росії. Точніше з Москви, оскільки ще у 1987 р. постановою Ради Міністрів СРСР була створена перша госпрозрахункова аудиторська фірма «Інаудит». Головним її завданням була робота з підприємствами, у статутному капіталі яких був іноземний капітал, а також із різними зовнішньоекономічними організаціями. Ця фірма особливо активізувала свою діяльність на теренах колишнього Союзу, вже напередодні його розпаду шляхом створення практично в усіх республіках дочірніх фірм. У результаті у Києві з'явилася своя «Інаудит-Україна», яка знову ж таки, скориставшись потребою у консультаційних послугах (саме тоді активно формувалося підприємницьке середовище) і від-

сутністю реальних пропозицій, активно почала формувати свої філії практично в усіх обласних центрах. А от у Тернополі 28 травня 1991 р. міськвиконком зареєстрував першу в області, та й чи не в цілій Західній Україні аудиторську фірму ПП «Орієнтир».

– Що запам'яталось у процесі створення Закону про Аудит?

– Саме тоді одночасно з формуванням підприємницьких структур, котрі планували займатися наданням аудиторських послуг, й виникла потреба об'єднання аудиторів України. Ми з перших днів відчули брак як відповідних знань, так і необхідної законодавчої бази. Очевидно, що усунути ці перешкоди одноосібно було неможливо.

Ініціатором об'єднавчого процесу виступив керівник київської аудиторської фірми «Аналітик», кандидат юридичних наук Володимир Головач. Саме він протягом першої половини 1992 р. двічі давав оголошення у газеті «Голос України», в якому пропонував аудиторам почати активне спілкування між собою з метою подальшого об'єднання. Ми з тернопільським аудитором Василем Тарасом побували тоді у Києві і після розмови з Володимиром Головачем почалася тісна співпраця з організації громадської організації «Спілка аудиторів України» (САУ – така скорочена назва об'єднання аудиторів). Правда на першому (установчому) з'їзді я не був, оскільки перебував тоді у Москві. САУ відразу ж після створення почала активну роботу. Маю на увазі і формування загальних принципів розвитку аудиторської діяльності в Україні, і необхідність існування спеціального контролюючого та представницького органу – Аудиторської палати України (АПУ), й організацію навчання аудиторів у Ворзелі та Києві. У 1993 р. у Тернополі з'явилася й регіональне відділення САУ.

Відразу після створення САУ виникла ідея розроблення та прийняття окремого закону про аудиторську діяльність. Усі прекрасно розуміли: аудит як науку, як вид діяльності і як професію необхідно узаконити на державному рівні. Зробити це треба було насамперед для юридичної регламентації взаємовідносин між замовниками аудиту та виконавцями робіт. До речі, за основу було взято робочий проект закону «Про ауди-

торську діяльність», який розробив Володимир Головач. Однак, прямо кажучи, не зовсім приємно читати такі його слова: «Проект Закону я готував на підставі вивчення зарубіжного досвіду і розуміння реалій його запровадження в Україні. Само собою зрозуміло, що як таких помічників не було і бути не могло»¹. Ще раз підтверджую: перший варіант законопроекту запропонував саме В. Головач. Однак у процесі його «доведення» до Верховної Ради довелося добряче попрацювати над текстом. Причому робота велася на голому ентузіазмі, про який уже згадувалось, ініціативною групою, до складу якої входили й ми з Василем Тарасом. Просто згадалось, скільки розумних пропозицій та зауважень зробив тоді юрист Орест Данилевич... Не хочу (та й не зовсім пригадую зараз усі прізвища) вести мову про окремі особистості, але відмічаю, що було там багато грамотних фахівців економістів та юристів. На жаль, окремі з них, провівши велику роботу з «доведення» проекту закону, потім скромно відійшли від аудиторства, розчарувавшись в українських реаліях... Зате останнім часом з'явилося стільки так званих «співавторів-учасників» розроблення проекту Закону «Про аудиторську діяльність в Україні», які стверджують, що саме вони, як і учасники знаменитого ленінського суботника, несли ту знамениту колоду....

І ще: тоді, коли пан В. Головач лише «...намагався роз'яснювати членам Співки аудиторів України та іншим представникам консалтингових професій ринкової економіки підготовлений у першому варіанті законопроект»², чимало аудиторських фірм вже надавала підприємцям реальні аудиторські та інші консультаційні послуги.

До речі, одночасно з обговоренням та доопрацюванням проекту детально обговорювалась і процедура його проходження через парламент. Логічно було б, якби про закон доповідав тоді Володимир Пилипчук, член Президії Верховної Ради, голова комісії з економічної реформи. Однак, оскільки він належав до демократичного крила парламенту, це означало неминучий провал законопроекту. І тоді вирішили запропонувати виступити з роз'ясненням його суті пану Білому, за основним фахом істориком. Ми підготували його до відповіді на можливі провокаційні запитання. Оскільки пан Білий не був заангажованою особою, та й більшість тодішніх депутатів не знали, що таке аудит і з чим його «ідять», закон проголосували.

Не дивлячись на те, що Україна першою з пострадянських республік прийняла закон такого плану, він все-таки був хорошим. Про це свідчить насамперед те, що діяв він більше десяти років. Після прийняття цього законодавчого акту почалася активна робота з розвитку аудиторської діяльності. Відразу ж у травні 1993 р. пройшов з'їзд САУ, на якому й була сформована Аудиторська палата. До її складу включили й мене. До речі, тривалий час я був там єдиним представником від регіонів, решта членів АПУ були з Києва. Уже пізніше її членом став і Василь Тарас. І через 20 років я з великою приємністю згадую персо-

нальний склад першого скликання палати: Сергій Балченко і Тетяна Бернатович, Ігор Горячек, Володимир Головач, Станіслав Скрипниченко, Анатолій Кузьмінський, Віктор Єна, Олександр Жук, Ірина Каштанова, Володимир Кольга, Валерій Пархоменко, Іван Пилипенко, Василь Сопко та ін. Повірте: це були справжні професіонали, фахівці своєї справи, патріоти аудиту молоді на той час держави.

На жаль, із самого початку робота Палати загальмувалась у зв'язку з неможливістю затвердження її статуту. Але це вже результат нашої української ментальності – просто деякі особи відразу ж побачили себе головою палати. Оскільки такої посади у законі не було передбачено, то й у статуті АПУ її не було. Була закладена інша, дуже вже демократична норма: кожне засідання палати веде один з її членів за алфавітним порядком. Тобто не голова, а головуєчий. Майже півроку завжди не вистарчало 2-3 голоси для прийняття статуту.

Коли ж після довгих суперечок здоровий глузд взяв гору, палата оперативно розробила та прийняла положення про порядок сертифікації і ліцензування аудиторської діяльності, а потім і постійні національні нормативи аудиту, кодекс професійної етики аудиторів України.

Час бере своє... Економічна криза зачепила не лише матеріальну сферу виробництва, але й аудиторську діяльність. Тому навряд чи можна акцентувати тепер увагу на досягненнях. Питання в іншому: а чи були вони взагалі? Не секрет, що останніми роками в аудиті з'явилися такі проблеми, як якість його результатів, порядність аудиторів. Погано, що така нова, високоінтелектуальна професія стала, по-суті, звичайним заробітчанством.

– *Зіновію Володимировичу, який він, Ваш шлях до науки?*

– Нічого особливого. Наукою я хотів займатися ще зі шкільних років. Правда, не економікою, а астрономією... Але так вийшло...

– *Ваші побажання до вдосконалення наукової сфери у державі?*

– На жаль, вдосконалення наукової сфери в Україні останнім часом не відбувається.. До того ж роль науки, наукової діяльності практично знівельована на державному... рівні.

– *Ви першим в Україні створили кафедру аудиту, як це було?*

– 3 вересня 1992 р. рішенням вченої ради Тернопільського фінансово-економічного інституту (тепер – Західноукраїнський національний університет) була створена перша в Україні кафедра аудиту!?! Навчально-науковий підрозділ, який відразу ж розпочав читання усіх повноцінних курсів аудиторського циклу... Але, це так... інформація для роздумів. У процесі створення кафедри планувалося, що тут працюватимуть люди із практичним досвідом. Однак з цим відразу ж виникли проблеми. Оскільки підбір кадрів – це прерогатива першої особи у виші, то й у процесі цієї процедури за основу брались зовсім інші критерії.

Це й призвело у кінцевому підсумку до практик-

¹ 20 років аудиту в Україні: досягнення і перспективи розвитку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2013. № 4. С. 78-79.

² Там само.

ної ліквідації кафедри (об'єднання... тощо). Та й працюють у ній люди, далекі від аудиторської діяльності. Мова насамперед йде про їх фаховий рівень.

– Які вбачаєте норми, що мають бути вдосконалені в аудиті?

– Стосовно головних його проблем, – це, зокрема, вдосконалення законодавства для аудиторської діяльності, забезпечення самоврядності, публічності і підзвітності Аудиторської палати України та суспільний нагляд за аудиторською діяльністю.

Необхідність їх вирішення випливає не лише з українських реалій, але й прямо із 43-ї Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 17 травня 2006 р. І якщо ми прагнемо в європейську спільноту, то зобов'язані прийняти й практично реалізувати усі їх пропозиції-вимоги.

У Директиві сформульовані вимоги до освіти аудиторів, порядок проведення кваліфікаційних іспитів, державної реєстрації аудиторів та аудиторських фірм. Однак головним є створення так званого суспільного нагляду в аудиті, система якого має нести відповідальність за нагляд за усією діяльністю, включаючи проведення розслідування діяльності аудиторів та аудиторських фірм і вжиття відповідних дисциплінарних заходів за його результатами.

Очевидно, що потреба у такому надгляді таки є. На даний час подібний контроль за аудиторською діяльністю в Україні здійснює Аудиторська палата, на діяльність якої нарікають практикуючі аудитори. Власне, палата стала таким собі закритим клубом з аж надто великими повноваженнями: вона визначає основні пріоритети розвитку аудиту, приймає іспити, проводить сертифікацію аудиторів, розробляє нормативні, інструктивні та робочі документи, контролює якість аудиторських послуг тощо. Водночас діяльність самої Аудиторської палати практично не контролює ніхто – її склад формується з'їздом аудиторів України і змінювати його протягом п'яти років ніхто не має права. Як і, на жаль, контролювати її діяльність.

Перераховані проблеми у діючому законодавстві привели навіть до прямого порушення статуту – АПУ вже протягом років не оприлюднює кошторису власної діяльності, хоч це передбачене її статутом.

Відразу ж після виходу 43-ї Директиви ЄС активність проявило багато як політичних сил, так і окремих бізнес-груп, бо... контролювати в Україні хочуть усі. Насамперед ще 16 травня 2009 р. Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва видав цікавий і дуже вже таємний наказ за номером 92 «Про створення Ради суспільного нагляду в аудиті». Таємний тому, що ніби не пройшов необхідного у таких випадках погодження в органах юстиції, але його зміст якнайкраще характеризує напруги та величину «зацікавлення». Водночас, однак, виникає декілька питань. По-перше, хто уповноважував Держкомпідприємництво одноосібно вирішувати питання про створення суспільного нагляду? По-друге, виходячи з чого визначено принцип формування персонального складу Ради?

У тексті наказу є чимало цікавих моментів. Насамперед, тодішній керівник Державного комітету пані Олександра Кужіль головою Ради призначила себе

(самозванців нам не треба – командувати парадом буду я)!³ Далі: серед установ, які мають право делегувати своїх представників у Раду суспільного нагляду, 4 – з Комітетів Верховної Ради, більше 10 – від галузевих міністерств, комітетів, фондів тощо. Мав би бути навіть представник від Київської міської державної адміністрації (чому лише від неї, а не від інших обласних центрів?). Що стосується представників науки, то наказом їх милостиво дозволено включати до складу Ради суспільного нагляду від Національної академії наук України (яка питаннями як обліку, так і аудиту взагалі не займається!?!), Державної академії статистики, обліку та аудиту, Київського національного економічного університету та Інституту власності та свободи, який, до речі, заснований лише у 2008 р. А де ж Київський національний торговельно-економічний університет? Де Одеський державний економічний? Де, нарешті, Тернопільський національний економічний університет, який за своїм науковим потенціалом не так вже далеко й відстає від відомого КНЕУ ім. Вадима Гетьмана?

Стосовно прав та обов'язків Ради суспільного нагляду, то тут таки охоплено все те, що й охопленню не підлягає: і повний нагляд за Аудиторською палатою, і рецензування навчальних програм сертифікації аудиторів, і аналіз дисциплінарного провадження Аудиторською палатою стосовно аудиторських фірм та окремих аудиторів тощо.

Добре, звичайно, до практичної реалізації зазначеного закону не дійшло.

Але й тепер, як виявляється, існує принаймні ще декілька інших проєктів законодавчих актів стосовно аудиту. Особливе занепокоєння за цих умов викликає законопроект Міністерства фінансів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження аудиторської діяльності» (реєстраційний номер 10285), основна ідея якого полягає не у формуванні повноцінної системи суспільного нагляду за аудитом взагалі (зокрема й за Аудиторською палатою), а у реформуванні самої палати – перетворення її в орган суспільного нагляду. А це, як кажуть в Одесі, дві великі різниці! Тривогу викликає й те, що не дивлячись на обґрунтований висновок Головного експертного управління Верховної ради про те, законопроект потребує доопрацювання, Комітет з економічної політики на своєму засіданні 10 квітня 2012 р. рекомендував прийняти законопроект Міністерства фінансів за основу. Співдоповідачем від Комітету визначено О.В. Плотнікова.

Залишається лише надіятися, що здоровий глузд переможе.

Стосовно останнього варіанта нового законопроекту про аудиторську діяльність, який розглядали на засіданні Аудиторської палати, то він, як на мій дуже вже суб'єктивний погляд, знову ж таки зроблений під конкретне замовлення, під конкретну групу осіб, під конкретні інтереси... Очевидно, що це шкодитиме насамперед практикуючим аудиторам.

Але я оптиміст. Ми все-таки формуємо цивілізовану ринкову економікою. Отже, й аудиторська діяльність має бути цивілізованою.

³ примітка від редакції: це особиста думка автора

Розмову вела *Леся Такіда*
ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ

з порталу Західний науковий центр НАН України та МОН України

(URL: http://znc.com.ua/ukr/publ/info/econ2003/gutsaylyuk_zinoviy_volodymyrovych.php)

Гуцайлюк Зіновій Володимирович народився 6 січня 1950 р. у с. Супранівка Підволочиського району Тернопільської області. Закінчив у 1971 році Тернопільський фінансово-економічний інститут за спеціальністю «Бухгалтерський облік в промисловості». 1973-1975 рр. – навчався в заочній аспірантурі на економічному факультеті Львівського державного університету ім. Івана Франка. 1977 р. – захистив у Ленінградському фінансово-економічному інституті кандидатську дисертацію на тему: «Удосконалення обліку виробничих витрат і оперативного контролю собівартості продукції в цукровій промисловості». Над докторською дисертацією на тему «Облік і контроль в управлінні ефективністю виробництва (методологічні та організаційні аспекти на прикладі харчової промисловості)» працював самостійно, захистив її у 1992 р. в Київському інституті народного господарства.

Основні показники наукової діяльності. Бухгалтерський облік, аналіз господарської діяльності і аудит. Займався проблемами реформування системи обліку відповідно до вимог ринкового середовища. Розвинув в обліковій науці новий напрям, пов'язаний з розробленням методологічних та організаційних проблем обліку і контролем ефективності виробничих процесів у харчовій промисловості. Сформулював концептуальні засади аудиту і аудиторської діяльності в умовах формування ринкового середовища.

Брав участь у розробленні проєктів законів «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та «Про аудиторську діяльність в Україні».

Опублікував чотири монографії. Загальна кількість основних публікацій – понад 111. Має публікації у закордонних журналах. Всього підготував понад 14 кандидатів економічних наук.

Рейчел Блітман

Битва державного сектору проти двох пандемій: COVID-19 та корупція у сфері державних закупівель

Rachel Bleetman

The Public Sector Battle Against Two Pandemics: COVID-19 and Public Procurement Corruption

дата публікації: 13.01.2021

Автор статті [1] починає зі слів директора МБФ Крісталіни Георгієвої на початку пандемії COVID 19: «Витратьте все, що можете, але збережіть чеки». На початку статті автор наголошує на тому, що уряди держав мають витратити державні кошти, щоб рятувати життя та добробут, але прозорість та підзвітність не повинні бути залишені у стороні. Водночас іде посилення на актуальний *звіт Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів* (ACCA – *Association of Chartered Certified Accountants*), де наголосили на збереженні прозорості та боротьбі з корупцією та хабарництвом навіть у найважчих умовах. 60 % опитуваних наголосили, що **підвищення прозорості** у процесі вибору пропозицій має бути **ключовою метою держави** після пандемії COVID-19. Також понад 70 % опитуваних сказали, що прозорість до громади повинна бути метою політики у всіх видах публічних закупівель. У деяких регіонах ця цифра досягала до 85 %.

Автор наголошує на важливості зменшення хабарництва та корупції не тільки для повернення довіри між державою та громадянами, але й тому, що є важливим з фінансового боку. У звіті нагадується про вплив корупції та хабарництва на ціну державних закупівель, які можуть коштувати від 10 % до 50 % вартості державного контракту (Transparency International [2] – 2020 р. та UNODC [3] – 2013 р.). Під час пандемії можливо побачити поширення випадків корупції та шахрайства у публічних закупівлях, які все більше підривають довіру та впевненість між державним покупцем, приватним постачальником та платником податків. Transparency International [4] виявила, що під час пандемії уряди купували деякі товари за ціною, що перевищує первісну ціну в 25 разів. Опитувані розповіли про схожу ситуацію – регулярні процедури державних закупівель обходять стороною і це вже можна побачити результати цього послаблення. Особливо вражає шахрайство, корупція та погана керованість державними коштами у період коли вони у дефіциті.

Автор приділяє увагу деяким практичним крокам для подолання проблем пов'язаних з корупцією та шахрайством у сфері державних закупівель, які зазначено у звіті. По-перше, менеджери державних закупівель повинні документувати усі аспекти процесу. Це допоможе під час негайного аудиту, який допо-

може виявити та запобігти корупції та поганому керуванню. По-друге, держави повинні працювати для централізації своїх закупівель. Це важливо особливо у період сьогоденної кризи, адже централізований процес закупівель створює чіткіший аудиторський слід і дозволить кращій перевірці державних витрат, що мали місце у час пандемії.

Нарешті, усі закупівлі повинні бути прозорими та мати змогу для фінансування професіоналів та аудиторів, щоб вони мали змогу для моніторингу витрат для запобігання неефективності витрат та корупції. Наявність відкритих та прозорих даних впродовж всього процесу може слугувати для різних функцій. Наприклад, ці дані можуть бути використані для відстеження та порівняння, щоб уникнути зайвих витрат, як показано українським інструментом Dozorro [5].

За допомогою цих даних з'являється можливість ідентифікувати випадки переоцінення та потенційного шахрайства. А позначення предметів, пов'язаних із COVID-19, допоможе ретельно вивчити витрати під час та після кризи, а також може створити порівнянні дані про ціни, що оплачуються на національному рівні за певні товари як спосіб запобігти розмиванню цін постачальниками.

Автор завершує статтю зазначаючи, що усі держави отримують новий досвід у час пандемії та необхідність діяти швидко стала випробуванням для усіх країн.

Список використаних джерел

1. Bleetman R. The Public Sector Battle Against Two Pandemics: COVID-19 and Public Procurement Corruption. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/contributing-global-economy/discussion/public-sector-battle-against-two-pandemics-covid-19-and-public-procurement-corruption>
2. Transparency International. Public Procurement. URL: <https://www.transparency.org/en/our-priorities/public-procurement>
3. UNODC. URL: https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Guidebook_on_anti-corruption_in_public_procurement_and_the_management_of_public_finances.pdf
4. Transparency International. First response: procure medical supplies at any cost (and risk). URL: <https://www.transparency.org/en/news/first-response-procure-medical-supplies-at-any-cost-and-risk>
5. Dozorro. URL: <https://digitalsocial.eu/project/3224/dozorro>

ДОВІДКА. Рейчел Блітман – керівник досліджень та політики Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів (ACCA), спеціалізується на питаннях, що стосуються державного сектору у всьому світі.

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua